

AKSJONÆRAVTALERS STILLING I KONKURS

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 716
Leveringsfrist: 25.04.2010

Til sammen 16813 ord

23.04.2010

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INTRODUKSJON</u>	<u>1</u>
1.1	Formulering av problemstilling	1
1.2	Presentasjon av oppgaven	1
1.3	Avgrensninger	3
1.4	Oppgavestruktur	4
1.5	Rettskilder og juridisk metode	4
<u>2</u>	<u>OM AKSJONÆRAVTALER</u>	<u>6</u>
2.1	Hva	6
2.1.1	Ulike typer av avtalereguleringer	7
2.1.2	Problemstillingens aktualitet	8
2.1.3	Mislighold og oppsigelse av aksjonæravtaler	10
2.1.4	“Uten selskapsrettslig virkning”	11
2.1.5	Aksjeselskapets vedtekter	13
2.1.6	Begrensninger i avtalefriheten	15
2.2	Hvorfor	16
2.3	Hvem er bundet av en aksjonæravtale	18
2.3.1	Omsetningsserverver og arvtaker	18
<u>3</u>	<u>RETTSLIGE UTGANGSPUNKTER</u>	<u>21</u>
3.1	Dekningsretten	21
3.1.1	Beslagsretten	21
3.1.2	Rettsvernsreglene	23

3.2	Dekningslovens kapittel 7	25
3.2.1	Eksempel 1: Regulering av forvaltingsrettigheter	29
3.2.2	Eksempel 2: Regulering av økonomiske rettigheter	35
3.2.3	Eksempel 3: Regulering av disposisjonsrettigheter	40
3.2.4	Forkjøpsrett som en servitutt i aksjene	43
3.3	Kreditorekstinksjon	45
3.4	Sammenstilling av regelsettene	50
<u>4</u>	<u>DE LEGE FERENDA VURDERINGER</u>	<u>53</u>
4.1	Hensyn i favør av rettsvern for aksjonæravtaler	53
4.2	Hensyn mot rettsvern for aksjonæravtaler	55
4.3	Hvordan skape rettsvern for aksjonæravtaler	56
4.4	Hensiktsmessigheten av rettsvern	58
<u>5</u>	<u>KONKLUSJON</u>	<u>60</u>
	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>62</u>
	<u>LOV- OG FORARBEIDSREGISTER</u>	<u>63</u>
	<u>DOMSREGISTER</u>	<u>64</u>

1 Introduksjon

1.1 Formulering av problemstilling

Temaet for denne oppgaven er aksjonæravtalers stilling i konkurs. Problemstillingen er hvorvidt en aksjonæravtale i tilknytning til beslaglagte aksjer binder skyldnerens konkursbo.

1.2 Presentasjon av oppgaven

Skissen for denne oppgaven er den situasjonen hvor en av avtalepartene i en aksjonæravtale går konkurs. Aksjonæravtalen er knyttet til en aksjepost, og aksjeposten er blant formuesgodene som er gjenstand for boets beslag. Spørsmålet er om aksjonæravtalen skal anses som bindende for skyldnerens konkursbo i den forstand at det kan avtales restriksjoner med virkning overfor boet.

Aksjonæravtaler er et aktuelt og utbredt institutt, og kan spille en viktig rolle i utøvelsen av selskapsforvaltningen.¹ Aksjonæravtaler er ikke en ensartet gruppe av avtalereguleringer, men en avtalekonstruksjon med bred variasjon hva gjelder type reguleringer, avtalens omfang og partskonstellasjoner.

Aksjeloven inneholder ikke en regulering hva gjelder aksjonæravtalers stilling i konkurs. Ei heller har rettspraksis så langt kommet med et svar på spørsmålet. En løsning må derfor søkes i de objektive rettsregler som finnes i dekningsretten, aksjeselskapsretten og avtaleretten, samt reelle hensyn.

Dekningsrettens utgangspunkt er at konkursboet ikke får bedre rett enn skyldneren, med mindre det følger av særlige regler, jf. beslagsregelen i dekningslovens § 2-2. Slike særlige

---

¹ Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper 2. utg. 2006 s. 57-58.

regler som kan gi konkursboet en bedre stilling er blant annet de lovfestede og ulovfestede reglene om kreditorekstinksjon. En mulighet er å se aksjonæravtalen som en avtalt heftelse i aksjeposten. Det kan da stilles spørsmål om oppgavens problemstilling skal behandles som en dobbeltsuksjesjonskonflikt. Rettsstiftelsen som aksjonæravtalen representerer vil kollidere med de rettigheter som i utgangspunktet følger av aksjeeiermyndigheten uavhengig avtalen, en rett boet overtar ved beslaget. Avgjørende for om rettsstiftelsen står seg i kollisjon med konkursboet vil for det første knytte seg til en drøftelse om hvorvidt avtalen behøver rettsvern. Deretter blir spørsmålet om aksjonæravtalen har eller kan få rettsvern.

Alternativt kan det stilles spørsmål om aksjonæravtalen skal ses på som en delvis oppfylt avtale som omfattes av anvendelsesområdet til dekningslovens kapittel 7. Spørsmålet blir da om konkursboet i så tilfelle kan velge hvorvidt det ønsker å tre inn i avtalen etter dekningsloven § 7-3 (1). I forlengelse av dette oppstår også spørsmålet om de resterende aksjonærene i avtalen kan påberope seg insolvensen som opphørsgrunn etter avtalens art, jf. § 7-3 (2).

Reglene om kreditorekstinksjon og dekningslovens kapittel 7 er ikke gjensidig utelukkende alternativer hva gjelder en rettsanvendelse i relasjon til problemstillingen. Regelsettene regulerer to ulike fakta i en konkurssituasjon. Kreditorekstinksjon relaterer seg til kolliderende rettigheter i formuesgoder, hvor det avgjørende vil være hvorvidt den eldre rettsstiftelsen har rettsvern. Dekningslovens kapittel 7 dreier seg om avtaler skyldneren har sluttet forut for konkursen og som er uoppfylte eller delvis oppfylte på konkurstidspunktet.

Oppgavens problemstilling kan både aktualisere seg under bobehandlingen, og ved boets realisasjon av aksjene. Avtalte omsetningsrestriksjoner og forkjøpsretter i forbindelse med boets realisasjon av aksjene, vil trolig være de mest praktiske eksemplene. Bobehandlingen kan imidlertid trekke ut i tid, og eventuelle avtalte stemmeforpliktelser eller restriksjoner i forbindelse med utøvelsen av aksjonærrettighetene på selskapets generalforsamling, kan også tenkes å bli aktuelt.

De konkurrerende hensyn som står mot hverandre i relasjon til oppgavens problemstilling, er på den ene siden hensynet til avtalens effektivitet, samt avtalepartenes sikkerhet og forutberegnelighet med hensyn til sine investeringer. På den andre siden står hensynet til en rasjonell bobehandling og faren for kreditorsvik.

Ulike reelle hensyn kan tilsi forskjellige løsninger. Problemstillingen befinner seg imidlertid på dekningsrettens område hvor hensynet til klare retstekniske løsninger som er enkle å praktisere veier tungt.

Tross det begrensede utvalget av formelle rettskilder om temaet, antas det å være en aktuell problemstilling i praksis.

1.3 Avgrensninger

Denne oppgaven er konsentrert om aksjonæraftalers rettslige stilling i konkurstilfellet. Av hensyn til systematikken og en helhetlig fremstilling, vil det i oppgavens kapittel 2 følge en kort fremstilling av aktuelle tredjemannsvirkninger av avtalen i relasjon til aksjonærens rettsetterfølger ved overdragelse og arv, samt aksjonæraftalens stilling i forhold til selskapet. Disse forholdene vil imidlertid ikke være gjenstand for noen videre drøftelse. I forhold til boets eventuelle rettsetterfølger forutsettes det at denne må stilles likt med boet.

Et annet spørsmål som oppstår i sammenheng med denne oppgavens problemstilling, er hvilken virkning aksjonæraftalen får mellom de resterende aksjonærene i avtalen i det tilfellet der en av partene tas under insolvensbehandling. Forutsatt at konklusjonen i denne oppgaven blir at avtalen ikke har virkning for boet, kan dette føre til at maktbalansen mellom aksjonærene i avtalen forrykkes i betydelig grad, og spørsmålet som aktualiseres er hvorvidt de resterende aksjeeierne fortsatt er bundet av avtalen. Dette vil være et rent avtalerettslig spørsmål som ikke vil bli drøftet videre i denne oppgaven.

Aksjeselskapsrettslige problemstillinger for henholdsvis AS og ASA behandles ofte i samme fremstilling, da regelsettene er tilnærmet identiske. Det tas imidlertid forbehold om

at rettsanvendelsen vil kunne være ulik i relasjon til aksjonæravtalers stilling i konkurs. Det understrekes derfor at denne oppgaven utelukkende gjelder aksjonæravtalers stilling sett i forhold til aksjeselskap, og ikke allmennaksjeselskap.

1.4 Oppgavestruktur

I oppgavens kapittel 2 vil det først redegjøres for begrepet aksjonæravtale og bakgrunnen for avtalekonstruksjonen. I kapittel 3 redegjøres det for dekningsrettens rettslige utgangspunkt og rettsvernsreglene, før drøftelsene i tilknytning til dekningslovens kapittel 7 og kreditorekstinksjon følger i underkapitelene 3.2 og 3.3. I den forbindelse vises det til eksempler i form av ulike typer av avtalereguleringer som ofte gjør seg gjeldende i aksjonæravtaler. En underproblemstilling som tas opp til drøftelse er hvorvidt ulike typer av avtalereguleringer skal behandles ulikt i relasjon til oppgavens problemstilling.

I oppgavens kapittel 4 følger en vurdering av de motstridende hensyn som gjør seg gjeldende i tilknytning til aksjonæravtalers stilling i konkurs. Muligheten for alternative reguleringer de lege ferenda vurderes, før det til sist konkluderes i kapittel 5.

1.5 Rettskilder og juridisk metode

Som nevnt i oppgavens innledning er aksjonæravtalers stilling i konkurs ikke regulert i aksjeloven, og det foreligger ikke tilgjengelig praksis på området. Problemstillingen må derfor ses i relasjon til andre relevante rettsområder og rettsregler, sammenholdt med reelle hensyn.

De viktigste rettskildene i tilknytning til oppgaven vil være aksjeloven av 13. juni 1997 nr. 44 og dekningsloven av 8. juni 1984 nr. 59. Lovenes forarbeider er nyttige ved tolkningen av rettsreglene og deres anvendelsesområde. Det mest relevante dokumentet i denne sammenheng er NOU 1972: 20 om gjeldsforhandling og konkurs.

Det tilføyes at det rettsteoretiske materiale rundt emnet er begrenset både i omfang og dybde, og teorien er heller ikke enstemmig hva angår oppgavens problemstilling. Litteraturlisten viser hva som er benyttet av juridisk teori.

2 Om aksjonæravtaler

2.1 Hva

Det eksisterer ingen legaldefinisjon av begrepet aksjonæravtale. Kort beskrevet er en aksjonæravtale en avtale mellom aksjonærer eller mellom en aksjonær og tredjemann, typisk långiver, om utøvelsen av aksjonærrettighetene i selskapet.²

Selskapet kan også være part i aksjonæravtalen, men det vil være snevre grenser for denne avtalefriheten. For eksempel må det antas at selskapet ikke kan påta seg forpliktelser i strid med hva selskapet ellers kan foreta seg på selskapsrettslig basis.³ Selskapets stilling i forhold til aksjonæravtalen vil det redegjøres nærmere for i oppgavens kapittel 2.1.4 og 2.1.5 nedenfor.

Aksjonæravtaler er ikke underlagt en særskilt regulering i aksjeloven, men lovens § 4-15 (1) viser til at omsetningsrestriksjoner blant annet kan følge av *avtale* mellom aksjeeierne. På bakgrunn av dette kan det sies at lovgiver anerkjenner instituttet aksjonæravtaler.

En aksjonæravtale er en avtalerettslig konstruksjon, og det er følgelig kontraktsrettslige regler og prinsipper som får anvendelse i relasjon til en aksjonæravtale. Avtalerettens utgangspunkt er at en avtale kun har virkning mellom partene i avtalen. Innholdsmessig angår imidlertid aksjonæravtalen selskapsrettslige forhold. Der oppfyllelse skjer i henhold til avtalen vil dette i praksis også få utslag i selskapsrettslige vedtak og avgjørelser, som vil være bindende for selskapets og aksjonærenes rettsetterfølgere. Det er i denne forbindelse at aksjonæravtalens janusansikt viser seg, hvor avtalekonstruksjonen har en side til avtaleretten og en side til selskapsretten.

---

² Andenæs, Selskapsrett s. 77.

³ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 57.

I motsetning til det som er utgangspunktet i avtaleretten, regulerer aksjeselskapsretten også tredjemanns rettsstilling. Denne oppgavens problemstilling om aksjonæravtalers stilling i konkurs, tydeliggjør skillet mellom avtaleretten og aksjeselskapsretten, og de ulike rettsområdenes rekkevidde og virkning i møte med hverandre.

I dette kapitlet er formålet å gi en oversikt over aksjonæravtalers rettslige status og rettsvirkninger. Aksjonæravtalers fulle rettsvirkning er imidlertid uavklart i flere sammenhenger, og denne oppgavens problemstilling er et eksempel på dette.

2.1.1 Ulike typer av avtalereguleringer

Aksjonærenes rettigheter etter aksjeloven kan deles inn i tre ulike kategorier basert på hvilken del av aksjonærinteressen den berører. Disse er henholdsvis forvaltningsrettigheter, økonomiske rettigheter og disposisjonsrettigheter.⁴ En aksjonæravtale kan inneholde reguleringer av en eller flere av disse kategoriene.

En regulering av aksjonærenes forvaltningsrettigheter vil typisk kunne dreie seg om utøvelsen av stemmeretten i forbindelse med valg av selskapets styre på generalforsamlingen. Aksjonæravtalen kan i den forbindelse for eksempel navngi de utvalgte kandidater det skal stemmes på, eller avtalen kan gi en av aksjonærene rett til å utpeke den eller de personene det skal stemmes på.

Avtaler i tilknytning til aksjeeiernes økonomiske rettigheter vil ofte omhandle reguleringer knyttet til utbytte, for eksempel ved at aksjeeierne forplikter seg til å stemme for et utbytte av en gitt størrelse, eller at de forplikter seg til å stemme mot utbetaling av utbytte slik at pengene inntil videre blir værende i selskapet.

Reguleringer av aksjonærenes disposisjonsrettigheter knytter seg til adgangen til å disponere rettslig over aksjene. Dette kan for eksempel dreie seg om avtalte

---

⁴ Giertsen, Har aksjonæravtaler selskapsrettslig virkning? s. 533.

omsetningsrestriksjoner som søker å innskrenke partenes adgang til å selge eller pantsette aksjen.⁵ Det kan være at avtalen bestemmer at aksjer kun skal selges til en bestemt krets av personer, eventuelt at en eller flere av de andre aksjonærene har forkjøpsrett dersom aksjene skal selges.

Aksjonæravtaler kan også klassifiseres ut i fra om avtalen forutsetter en aktiv utøvelse av aksjonærenes stemmerett på selskapets generalforsamling, såkalte stemmereguleringer, og andre avtalte reguleringer. I en konkurssituasjon vil denne inndelingen få betydning for problemstillingens aktualitet, se nedenfor.

2.1.2 Problemstillingens aktualitet

De tre typer av aksjonæravtaler som det er vist til ovenfor kan i relasjon til denne oppgaven deles inn i to grupper ut i fra deres aktualitet i konkurssituasjonen.

Avtaler som regulerer aksjonærens forvaltingsrettigheter og økonomiske rettigheter forutsetter at aksjonæren stemmer i henhold til avtalen på selskapets generalforsamling, eller gir en annen fullmakt i det henseende. Det forhold at stemmeretten faktisk utøves i henhold til avtalen vil være avgjørende for en riktig oppfyllelse av avtalen.

Avtaler i tilknytning til aksjonærenes disposisjonsrettigheter, som typisk kan inneholde begrensinger på aksjenes omsettelighet, forutsetter at aksjonæren ved salg av aksjene respekterer de omsetningsrestriksjoner som følger av avtalen.

Spørsmålet om avtalens virkning overfor konkursboet vil oppstå på to forskjellige stadier i konkursbehandlingen, ut i fra om det dreier seg om stemmereguleringer eller en regulering av aksjonærens disposisjonsrettigheter. I det sistnevnte tilfellet, det vil si der den avtalte reguleringen gjelder aksjonærens disposisjonsrettigheter, vil spørsmålet om boets binding oppstå ved salg av aksjene. Stemmereguleringer vil derimot ha sin aktualitet under selve

---

⁵ Giertsen, Har aksjonæravtaler selskapsrettslig virkning? s. 533.

bobehandlingen. Betydningen av en avtalt stemmeregulering vil oppstå der generalforsamling avholdes under bobehandlingen, det vil si før aksjene avhendes av konkursboet. At en bobehandling trekker ut i tid er imidlertid ikke uvanlig ved avvikling av større konkursboer.

En realisasjon av aksjene vil likevel alltid være det endelige målet for bobehandlingen, og avtalte disposisjonsreguleringer kan av denne grunn oftere tenkes å komme på spissen i relasjon til oppgavens problemstilling. Likevel må det understrekes at avtalens virkning i forhold til begge reguleringsformer uansett vil oppstå i relasjon til boets rettsetterfølger. Som nevnt under oppgavens kapittel 1.3 forutsettes det at boets rettsetterfølger stilles likt med boet.

En annen viktig forskjell mellom de to avtalereguleringene er at restriksjoner i tilknytning til den rettslige disponeringen over aksjene i stor utstrekning også kan vedtektsfestes. For eksempel kan omsetningsrestriksjoner både vedtektsfestes og avtales, jf. aksjeloven § 4-15 (1). Når det gjelder forkjøpsrett, er aksjelovens utgangspunkt at de andre aksjonærene har forkjøpsrett så fremt annet ikke er fastsatt i vedtektene, jf. aksjeloven § 4-15 (3).

Aksjonærenes forvaltningsrettigheter kan derimot ikke bindes opp ved vedtektsbestemmelser. En mulighet som vil måtte drøftes er om aksjonæravtaler med et innhold som også kan vedtektsfestes skal behandles annerledes enn reguleringer som ikke kan vedtektsfestes.

En annen distinksjon mellom de to avtalereguleringene er muligheten for fullbyrdelsesdom på grunnlag av aksjonæravtalen, se oppgavens kapittel 2.1.3 nedenfor. Muligheten for fullbyrdelsesdom synes mer realistisk ved avtalte forkjøpsretter enn ved stemmereguleringer, som forutsetter en aktiv utøvelse av avtalen i form av stemmegivning på selskapets generalforsamling.

Hvilken virkning de nevnte forskjellene skal få i forhold til rettsanvendelsen vil drøftes nærmere gjennom oppgaven.

2.1.3 Mislighold og oppsigelse av aksjonæravtaler

Mislighold av en aksjonæravtale oppstår der en av partene i avtalen unnlater å handle eller handler i strid med det som er avtalt. Alminnelige kontraktsrettslige prinsipper om kontraktsbrudd kommer til anvendelse på forholdet. En slik rettsanvendelse er forutsatt av Høyesterett.⁶

Aksjonæravtalen kan inneholde en regulering av misligholdssituasjonen. Et eksempel på dette kan være at avtalen inneholder bestemmelser om konvensjonalbøter ved brudd på avtalen. Der avtalen ikke inneholder en regulering av misligholdssituasjonene må en falle tilbake på den alminnelige culpa-regelen i erstatningsretten.⁷

I rettsteorien synes det å være uenighet knyttet til om, og i hvilken utstrekning, det er adgang til å avsi fullbyrdelsesdom i relasjon til aksjonæravtaler.⁸ Ved stemmeforpliktelser vil problemet ofte være at selskapets generalforsamling allerede har funnet sted, og eventuelle vedtak i strid med aksjonæravtalen er fattet og kanskje allerede gjennomført. Generalforsamlingens vedtak vil som et utgangspunkt fullt ut være selskapsrettslig gyldig selv om det foreligger et brudd på aksjonæravtalen.

En stemmeregulering vil forutsette aktiv og personlig oppfyllelse fra aksjonærens side i form av stemmegivning, og det er av den grunn usikkert om domstolene kan avsi fullbyrdelsesdom i et slikt tilfelle på bakgrunn av prinsipielle hensyn. Fullbyrdelsesdom vil også være mindre praktisk, i det søksmål trolig ikke kan anlegges før avtalen er misligholdt og generalforsamlingen gjennomført.⁹

---

⁶ Se bl.a. Rt. 1966 s. 648. Se også Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 268.

⁷ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 268.

⁸ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 55-56, Andenæs, Selskapsrett s. 81.

⁹ Andenæs, Selskapsrett s. 81.

En dom av Oslo Byrett av 12. februar 1976 pålegger majoritetsaksjonæren å oppfylle aksjonæravtalen ved å stemme for en bestemt vedtektsbestemmelse på selskapets generalforsamling. Søksmålet var anlagt av minoritetsaksjonæren på grunnlag av en aksjonæravtale mellom de to partene som stadfestet at den aktuelle vedtektsbestemmelsen ikke skulle fjernes. Majoritetsaksjonæren hadde likevel sørget for å fjerne bestemmelsen ved å stemme mot den på en tidligere generalforsamling. Retten la vekt på at alle aksjonærene var parter i avtalen, samt at den hadde tvangsmulkt til disposisjon for den eventuelle tvingende gjennomføringen av dommen. Dommen er avsagt av byretten, og dens rettskildemessige vekt er derfor diskutabel.

Hvorvidt mislighold av en aksjonæravtale kan begrunne en innløsningsrett overfor selskapet er usikkert.¹⁰ Dersom samtlige aksjonærer er part i avtalen, kan det hevdes at det vil virke utnaturlig å anse avtalen som irrelevant.

Når det gjelder oppsigelse av en aksjonæravtale vil utgangspunktet være at alle partene må være enige for at oppsigelse skal være en mulighet. Med mindre avtalen selv sier noe annet vil den som en hovedregel være bindende for aksjonæren så lenge han sitter med aksjene.

2.1.4 "Uten selskapsrettslig virkning"

Det er vanlig å si at aksjonæravtaler ikke har selskapsrettslig virkning.¹¹ Med dette menes det at brudd på avtalen som hovedregel ikke vil føre til selskapsrettslig ugyldighet, se kapittel 2.1.3 ovenfor. Dersom en part misligholder avtalen ved for eksempel å stemme for noe annet enn avtalt, vil vedtaket likevel være selskapsrettslig gyldig. Styret i selskapet vil ha en plikt til å gjennomføre generalforsamlingens vedtak, selv om det er klart at utfallet ville blitt annerledes dersom aksjonæren ikke hadde stemt i strid med sin avtaleforpliktelse.

---

¹⁰ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 171.

¹¹ Andenæs, Selskapsrett s. 82.

Selv om en aksjonæravtale formelt sett ikke binder selskapet, kan det virke kunstig å omtale aksjonæravtaler som totalt løsrevet fra selskapet og aksjeselskapsretten. I praksis har avtalen direkte betydning for selskapets drift og organisering der den oppfylles etter sin hensikt. Grunnen til at en likevel må være svært nøye på det formelle skillet i dette tilfellet er at aksjeselskapsretten, i motsetning til hva som er hovedregelen i kontraktsretten, også regulerer tredjemanns rettsstilling.

I en dom fra Agder lagmannsrett, inntatt i RG. 1998 s. 101, uttaler imidlertid retten at *"En aksjonæravtale der samtlige aksjonærer er parter vil være bindende for selskapets virksomhet med mindre selskapsrettslige interesser er til hinder for at avtalen gjennomføres, for eksempel dersom selskapets kreditorer krenkes."*

Lagmannsrettens uttalelse avviker fra det som tidligere har blitt sagt om aksjonæravtalens stilling i forhold til selskapet. Utgangspunktet er at aksjonæravtalen kun binder aksjonærene. Aksjonærene må aktivt utøve sine rettigheter som aksjeeiere i tråd med avtalen for at dens innhold skal resultere i selskapsrettslige vedtak. I dommen ovenfor hevdet en aksjonær at en selskapsrettslig disposisjon ga en annen aksjonær en urimelig fordel på dennes bekostning, jf. aksjeloven § 8-14 (1) [loven av 1976, nå aksjeloven § 6-28 (1)]. Retten uttalte at da disposisjonen var i samsvar med det som var beskrevet i aksjonæravtalen, forelå det ingen overtredelse av loven. Dommen må ses i sammenheng med at selskapets styre var kjent med aksjonæravtalen, i tillegg til at alle selskapets aksjonærer var parter i avtalen.

I rettsteorien stiller Giertsen blant annet spørsmål om det er på tide å løsne på aksjeselskapsrettens stenge krav til forbundenhet.¹² Han fremhever at det fra en moderne synsvinkel kan være grunn til en å vektlegge aksjonæravtalen som styringsredskap i sterkere grad. Dette argumentet gjør seg særlig gjeldende i et tilfelle som beskrevet i dommen ovenfor, der alle aksjonærene er parter i avtalen og aksjonæravtalen er kjent for

---

¹² Giertsen, Har aksjonæravtaler selskapsrettslig virkning? s. 538 flg.

selskapets styre. Giertsen hevder at det kan være grunn til å vurdere om avtalebrudd under slike omstendigheter skal føre til selskapsrettslig ugyldighet, ved for eksempel at et vedtak i strid med aksjonæravtalen på selskapets generalforsamling kjennes ugyldig med hjemmel i avtalen.

Giertsens synspunkter kan ses i sammenheng med at han har argumentert for at aksjeselskapsretten skal behandles som en obligasjonsrettslig disiplin.¹³ Til en viss grad kan dette imøtekommes etter som det er klart at selskapet som sådan har sitt historiske utgangspunkt i avtalefriheten.¹⁴

Per i dag er imidlertid rettstilstanden klar på at et aksjeselskap er en egen juridisk person etter de vilkår som aksjeloven oppstiller. Aksjeselskapsretten er en egen rettsdisiplin klart adskilt fra avtaleretten. Det må derfor legges til grunn at aksjonæravtaler per i dag ikke har direkte selskapsrettslig virkning.

Aksjeselskapsretten er imidlertid et rettsområde i utvikling, og det skal ikke utelukkes at synet på aksjonæravtalers gjennomslagskraft i forhold til selskapet vil endre seg i tiden fremover. Gode grunner kan tilsi at avtalen gis en større gjennomslagskraft i enkelte situasjoner.

2.1.5 Aksjeselskapets vedtekter

Aksjeselskapets vedtekter er en egen type private normer som binder selskapet, aksjonærene og deres rettsetterfølgere.¹⁵

Etter aksjeloven er vedtektene en obligatorisk del av selskapets stiftelsesgrunnlag, jf. aksjeloven § 2-1 og § 2-9. Aksjeloven § 2-2 lister opp minstekrav til vedtektenes innhold.

---

¹³ Giertsen, Aksjeselskapsretten som obligasjonsrettslig disiplin s. 54 flg.

¹⁴ Giertsen, Aksjeselskapsretten som obligasjonsrettslig disiplin s. 54.

¹⁵ Andenæs, Selskapsrett s. 67.

Loven inneholder ingen generell regel om adgangen til å fravike loven i vedtektene, men denne adgangen kommer frem i en rekke enkeltbestemmelser i loven.

En kan si det slik at vedtektsfestede restriksjoner og andre reguleringer i vedtektene følger av selve selskapsforholdet. Til sammenlikning vil eventuelle avtalte restriksjoner i denne sammenheng ha preg av å være et hefte på aksjene.¹⁶

Det eksisterer ingen særskilt rettsvernsakt for vedtektsbestemmelser, men deres notoritet er sikret ved at selskapet plikter å registrere vedtektene og eventuelle endringer i Foretaksregistret, jf. aksjeloven § 2-18. Slik vil en aksjonærs kreditor eller andre tredjemenn kunne finne ut hvilke restriksjoner som eventuelt følger med aksjene.

Det er alminnelig enighet om at restriksjoner som følger av vedtektene er bindende for selskapets og aksjonærenes tredjemenn. Andenæs tar på dette punktet et forbehold for de tilfeller der vedtektene i urimelig grad hindrer kreditorbeslag i aksjene.¹⁷ Etter hans mening må fordringshaverne i så tilfelle kunne søke dekning i aksjene uten hinder av de aktuelle vedtektsbestemmelsene. Det vises i den forbindelse til vedtektsrestriksjoner som fastsetter at aksjer kun kan eies av medlemmer i en bestemt familie.

Andenæs sin hensvisning til en ulovfestet rimelighetsnorm der vedtektsbestemmelser umuliggjør kreditorbeslag, synes i og for seg rimelig. Hensynet til kreditorene tilsier at det må være noen grenser for hva slags innhold en omsetningsrestriksjon kan ha.¹⁸ En slik norm kan i så tilfelle kun romme de mest omfattende omsetningsrestriksjonene, da aksjeloven i utgangspunktet åpner for både vedtektsfestede og avtalte omsetningsrestriksjoner uten forbehold. Etter aksjeloven § 4-15 (4) kan avtalelovens § 36 påberopes i relasjon til vedtektsfestede og avtalte omsetningsrestriksjoner.

---

¹⁶ Lilleholt, Aksjeeigaravtale, vedtekt og kreditorbeslag s. 931.

¹⁷ Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper 1998 s. 141.

¹⁸ Lilleholt, Aksjeeigaravtale, vedtekt og kreditorbeslag s. 929.

Urimelighetsvurderingen etter § 36 vil imidlertid gjelde forholdet mellom selskapet og den som ønsker å avhende aksjer.¹⁹ Hvorvidt konkursboet som avhender av aksjene kan påberope seg avtaleloven § 36 er usikkert.

Vedtektsendring treffes på selskapets generalforsamling og krever to tredjedels flertall, jf. aksjeloven § 5-18. Bestemmelsen åpner for at det kan fastsettes strengere flertallskrav i selskapets vedtekter.

Der et forslag til vedtektsendring oppnår det nødvendige flertall, blir vedtaket bindende for selskapet. Det betyr at vedtaket også binder de aksjonærene som stemte i mot forslaget. Til sammenlikning vil en aksjonæravtale i utgangspunktet kun binde de aksjonærene som vedtar eller tiltrer avtalen.

Rettsteorien synes å være uenig i hvorvidt det kan tas inn en henvisning til en aksjonæravtale i selskapets vedtekter. Andenæs synes forutsetningsvis å mene at vedtektene ikke kan inneholde en henvisning til aksjonæravtalen, da han uttaler at registerføreren ved Foretaksregisteret skal se til at vedtektene ikke inneholder henvisninger til en aksjonæravtale.²⁰ Andre har derimot hevdet at det er adgang til å ta inn en henvisning til aksjonæravtaler i selskapets vedtekter der denne er tilstrekkelig klar og tydelig, slik at vedtektsbestemmelsen fortsatt kan sies å ha et selvstendig innhold.²¹

2.1.6 Begrensinger i avtalefriheten

Aksjeselskapsretten legger indirekte noen bånd på avtalefriheten i relasjon til aksjonæravtaler. For eksempel kan det ikke avtales et større utbytte enn aksjeloven foreskriver i forhold til selskapets egenkapital, jf. aksjeloven § 8-1. Denne bestemmelsen har sin bakgrunn i hensynet til selskapets kreditorer, og det materielle kreditorvernet

---

¹⁹ Bråthen, Kommentar til aksjeloven nettverson [siter 19. april 2010].

²⁰ Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper 2. utg. 2006 s. 66.

²¹ Ravlo-Losvik, Omsetningsreguleringer i aksjeselskaper s. 95-97.

begrenser således avtalefriheten på dette punktet. Når det gjelder utbyttebegrensningen kan aksjonærene heller ikke vedta et utbytte som er større enn det styret anbefaler, jf. aksjeloven § 8-2, som til sammenlikning har karakter av å være et prosessuelt kreditorvern.²² Styret i selskapet har en plikt overfor selskapskreditorene, og kan komme i personlig ansvar ved neglisjering av dette.

Hvorvidt aksjeloven kan fravikes gjennom avtale mellom partene, må avgjøres ved en tolkning av de enkelte lovbestemmelser. Avgjørende for tolkningen vil være hvorvidt den aktuelle lovbestemmelse er gitt på bakgrunn av hensyn til særlige interessegrupper, som for eksempel minoritetsvern eller av hensyn til kreditorene.²³ Det kan også tenkes at andre lover og preseptoriske bestemmelser kan komme inn og sette skranker for avtalefriheten med henhold til aksjonæravtalen.²⁴

2.2 Hvorfor

Det kan være ulike motiv bak opprettelsen av en aksjonæravtale. Generelt kan det sies at det er en videre adgang til å avtalefeste enn til å vedtektsfeste. Avtaleretten er formfri, og med få unntak kan en arrangere de fleste reguleringer. Aksjelovens vedtektsbestemmelser setter på sin side klare grenser for hva som lovlig kan vedtektsfestes, og vedtektsfesting innebærer visse formkrav.

Aksjonæravtaler er ofte et resultat av et ønske om maktkonsentrasjon eller maktspredning for å endre dynamikken mellom aksjeeierne.²⁵ Et eksempel på en maktspredningsavtale er aksjonæravtalen mellom den norske og svenske regjeringen (som aksjeeiere) i forbindelse

---

²² Giertsen, Har aksjonæravtaler selskapsrettslig virkning? s. 536.

²³ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 32. (Riktignok uttalt i tilknytning til den tidligere aksjeloven av 1976, men argumentet anses å være like relevant i forhold til aksjeloven av 1997).

²⁴ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 34.

²⁵ Werlauff og Nørgaard, Vedtægter og aksjonæroverenskomster s. 44-51, Giertsen, Har aksjonæravtaler selskapsrettslig virkning? s. 533.

med sammenslutningen av Telia og Telenor.²⁶ Avtalen skulle gi den norske regjeringen større innflytelse enn en minoritetspost normalt vil gi. Sammenslutningsprosessen ble imidlertid avsluttet på grunn av partenes uenighet om tolkningen av aksjonæravtalen.

Maktkonsentrasjon beskriver det tilfelle der ”makten”, det vil si mer enn to tredjedeler av aksjene som er aksjelovens krav til vedtektsflertall, er konsentrert hos et mindre antall eiere. Maktspredning betegner situasjonen der en eller flere aksjonærer som sitter med mer enn to tredjedeler av aksjene, gir fra seg denne ”makten.” Majoritetsaksjonæren(e) inngår da en aksjonæravtale med en eller flere av mindretallsaksjonærene om at bestemte forhold, for eksempel en fusjon eller en emisjon, først skal skje når visse vilkår foreligger.²⁷

Den bakenforliggende hensikten med avtalen er naturligvis å fremme de interessene aksjonærene har på grunnlag av sine investeringer i selskapet. Ved vurderingen av behovet og bakgrunnen for aksjonæravtaler er det ofte trukket frem at aksjeloven er tilpasset større selskaper.²⁸ I mindre selskaper med få aksjonærer eier disse gjerne en større aksjepost hver. Aksjonærene kan også være ansatt i selskapet. Aksjeeierne i slike selskaper har ofte en større innflytelse på selskapets virksomhet og et tettere avhengighetsforhold seg i mellom, sammenliknet med aksjonærer i større selskaper. Av den grunn kan det være behov for en aksjonæravtale som regulerer (selskapsrettslige) prinsipper i tilknytning til aksjonærenes innbyrdes forhold.²⁹

Selv om det er ulike motiv som ligger bak opprettelsen av aksjonæravtaler vil det typisk omhandle forhold som ikke kan vedtektsfestes og på denne måten gjøres gjeldende for selskapet og aksjeeierne. En aksjonæravtale kan imidlertid også ha sin bakgrunn i at en

---

²⁶ Giertsen, Har aksjonæravtaler selskapsrettslig virkning? s. 534.

²⁷ Giertsen, Har aksjonæravtaler selskapsrettslig virkning? s. 536.

²⁸ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 24.

²⁹ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 24.

gruppe aksjonærer ikke har vedtektsflertall, og istedenfor lager en avtale seg i mellom hvor de søker å styrke sin posisjon gjennom å skape en sterkere allianse med felles målsetning.

En annen sak som kan være av betydning for noen parter er at vedtekter som nevnt må registreres i Foretaksregisteret, mens aksjonæravtaler ikke er registreringspliktige. På den måten unngås det publisitet rundt avtalens innhold.

En aksjonæravtale kan uansett styrkeforhold aksjonærene i mellom, være et hensiktsmessig virkemiddel for å oppnå en optimal utnyttelse av selskapets ressurser fordi det ikke er noen krav til avtalens form.³⁰

2.3 Hvem er bundet av en aksjonæravtale

Av hensyn til oppgavens helhet, vil det i det følgende kort redegjøres for problemstillinger relatert til aksjonæravtalens betydning for andre potensielle tredjemenn enn konkursboet. Betraktninger i forhold til avtalens virkning overfor aksjonærens suksessorer kan inneholde momenter som også vil være relevante i forhold til avtalens stilling i konkurssituasjonen.

Aksjonæravtalens stilling i forhold til selskapet er allerede omtalt ovenfor, og under følger en kort omtale av aksjonæravtalens stilling i relasjon til omsetningsserverver og arvtaker.

2.3.1 Omsetningsserverver og arvtaker

Spørsmålet er om omsetningsserverver og arvtaker er bundet av en aksjonæravtale ved henholdsvis overdragelse og arv. Denne situasjonen er, i likhet med aksjonæravtalens stilling i konkurs, ikke regulert i lov eller avgjort i praksis. Rettslitteraturen er heller ikke samstemt hva gjelder dette spørsmålet.

---

³⁰ Giertsen, Har aksjonæravtaler selskapsrettslig virkning? s. 536.

Andenæs mener aksjonæravtaler ikke er bindende for avtaleerhverver uten hensyn til erververens kunnskap om avtalen.³¹ Det samme gjøres gjeldende i forhold til arvesituasjonen, men i arvetilfellet hevder forfatteren at arvelater kan gjøre arven betinget av arvetakers tilslutning til avtalen, forutsatt at disposisjonen ikke er innenfor pliktdelsarven. Der avtalen inneholder en klausul om at partenes aksjer kun kan selges til en aksjonær som slutter seg til aksjonæravtalen og den nye aksjonæren i et slikt tilfelle likevel ikke tiltrer avtalen, vil dette i følge Andenæs kun være et kontraktsbrudd fra selgers side overfor de andre aksjonærene i avtalen. Andenæs begrunner sitt standpunkt med hensynet til at aksjonærene på fritt grunnlag bør kunne fremme selskapets interesser, og at det derfor er liten grunn til å anerkjenne en konstruksjon som prinsipielt tar sikte på å gjøre aksjonæravtalen til et permanent bånd på aksjene.³² Andenæs gjør imidlertid unntak for forkjøpsretter, og han mener at en avtale om forkjøpsrett vil følge aksjene som en servitut overfor alle av skyldnerens rettsetterfølgere.

I motsetning til Andenæs, mener Aarbakke m.fl. at avtalte restriksjoner ikke kan få rettsvern, heller ikke avtalte forkjøpsretter.³³ Forfatterens vurdering omfatter imidlertid kun god tro-tilfellet. Arvesituasjonene er ikke omtalt.

Lowzow & Reed hevder at forkjøpsretter kan få rettsvern ved overlevering av aksjebrevet.³⁴ I motsetning til Andenæs mener forfatterne at en erverver med kjennskap til avtalen blir bundet av denne, jf. den såkalte ”ekstinksjonsteorien.”³⁵ Denne teorien går ut på at erverver som kjenner til avtalen og dens forutsetning om tiltredelse, blir bundet av aksjonæravtalen. Motsatt blir aktsomt uvitende erverver ikke bundet av aksjonæravtalen. Standpunktet begrunnes med at en motsatt løsning vil ha ødeleggende konsekvenser for

---

³¹ Andenæs, Aksjeselskaper og allmennselskaper 2. utg. 2006 s. 65-66.

³² Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper 2. utg. 2006 s. 65.

³³ Aarbakke m.fl, Aksjeloven og allmennaksjeloven 2. utg. 2004 s. 237.

³⁴ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 44 flg.

³⁵ Giertsen, Har aksjonæravtaler selskapsrettslig virkning? s. 539.

gjennomføringen av avtalens formål, og at erververen i denne situasjonen ikke har noen beskyttelsesverdig interesse som tilsier ekstinksjon på sin hånd. Et annet argument forfatterne i denne sammenheng støtter seg til, er det forhold at lovgiver uttrykkelig tillater at aksjonærene båndlegger sin utøvelse av aksjonærrettighetene gjennom aksjonæravtaler.

I forhold til arvesituasjonene hevder Lowzow & Reed at arvingen ikke får bedre rett enn arvelateren, og at dette også må gjelde der det er knyttet rådighetsbegrensninger til aksjer gjennom en aksjonæravtale.³⁶

---

³⁶ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 48.

3 Rettslige utgangspunkter

3.1 Dekningsretten

3.1.1 Beslagsretten

Dekningslovens § 2-2 definerer beslagsretten både i forhold til skyldneren og tredjemenn. Bobehandling innebærer et generalbeslag i skyldnerens formuesgoder. Etter dekningsloven § 2-2 har skyldnerens fordringshavere rett til dekning i et hvert formuesgode som tilhører skyldneren på beslagstiden, og som kan selges, utleies eller på annen måte omgjøres i penger. Utgangspunktet er at boet ikke får bedre rett enn skyldneren, med mindre det følger av særskilte regler.

Ordet formuesgode favner bredt, og skal omfatte de objekter som kan være av økonomisk verdi for boet og kreditorene. Generelt kan det sies at begrepet formuesgode må avgrensens mot skyldnerens personlige eiendeler.³⁷

Dekningslovens regler om beslagsretten setter som vilkår at formuesgodet skal kunne omgjøres i penger, jf. dekningslovens § 2-2. Tilsvarende skal alle fordringer mot skyldneren omregnes i pengefordringer, jf. § 6-4. Ved beslag av skyldnerens aksjer, vil verdien normalt hentes ut et ved salg av aksjene.

Vilkåret om at formuesgodet skal kunne omgjøres i penger betyr likevel ikke at det kun kan tas beslag i formuesgoder med en aktuell økonomisk verdi.³⁸ Også der aksjene på beslagstiden står i null, vil de være omfattet av beslagsretten. Det forhold at eierens rådighet er begrenset med henhold til frivillige disposisjoner vil heller ikke hindre boets

---

³⁷ Andenæs, Konkurs s. 47.

³⁸ Andenæs, Konkurs s. 50.

beslagsrett i formuesgodet, for eksempel der det er et salgs- eller pantsettelsesforbud i aksjene.³⁹

En løsning som trolig ofte kan observeres i praksis er at de resterende aksjonærene ser seg best tjent med å løse inn aksjene. Dette kan også være hensiktsmessig for boet der aksjene ikke er lett omsettelige. En slik innløsningsmulighet er en lovfestet rett for kreditorene i ansvarlige selskap og kommandittselskap, jf. dekningsloven § 4-3 (2) og selskapsloven § 2-32 og § 2-35. Denne retten må ses i sammenheng med heftelsesformen i ansvarlige selskap, der hovedregelen er at deltakerne har et solidarisk og ubegrenset personlig ansvar for selskapets forpliktelser, jf. selskapsloven § 1-1 (1) og § 2-4 (1). Av hensyn til dette krever eierskifte av selskapsandelen derfor samtykke fra samtlige selskapsdeltakere. Selskapsdeltakerne vil ofte ha et nært avhengighetsforhold seg i mellom, noe som kan føre til at deltakerandelen blir tilsvarende vanskelig å omsette for boet.

En analogi fra selskapsloven på dette punkt, i form av å gjøre en slik innløsningsrett gjeldende for konkursboet til en aksjonær, synes imidlertid å være en noe overilt rettsanvendelse. Innløsningsretten i relasjon til ansvarlige selskaper har et positivrettslig preg, og det synes av den grunn ikke å være tilstrekkelig hjemmel for å trekke denne slutningen.⁴⁰ Heftelsesformene i de to selskapsmodellene er vesentlig forskjellige. I tillegg kommer hensynet til aksjeselskapslovens til dels preseptoriske regler, som tilsier at en bør være forsiktig med å tolke inn særskilte reguleringer som loven ikke klart har åpnet for.

Før kreditorbeslaget står en debitor i utgangspunktet fritt til å disponere over eiendelene sine. Hovedregelen er at konkursboet også må respektere de dårlige avtaler som skyldneren har inngått før konkursen. I forhold til debtors suksessorer må ervervet være endelig reelt og gyldig.⁴¹ Det vil si at skyldneren må ha bundet seg overfor erververen. I tillegg må

---

³⁹ NOU 1972: 20 s. 255.

⁴⁰ Lilleholt, Aksjeeigaravtale, vedtekt og kreditorbeslag s. 924.

⁴¹ Andenæs, Konkurs s. 166.

overdragelsen være reel, i motsetning til proforma hvor overdragelsen kun på papiret er overført til erververen. At ervervet må være gyldig henviser til avtalerettslige regler om ugyldighet. Det er således uomtvistet at et konkursbo kan gjøre skyldnerens ugyldighetsinnsigelser gjeldende.⁴²

Konkursboet er i tillegg gitt et vern mot kreditorsvik gjennom to sett med regler som kan utvide boets beslagsrett ut over hovedregelen i dekningslovens § 2-2. Dekningslovens regler om omstøtelse er et eksempel på dette. Omstøtelsesreglene kan påberopes av boet til anvendelse på visse typer av disposisjoner som har funnet sted forut for konkursåpning. Et eksempel kan være gaver fra skyldneren eller andre disposisjoner som begunstiger en fordringshaver på kreditorfellesskapets bekostning, eller unndrar skyldnerens eiendeler fra å tjene til dekning for fordringshaverne.

Den andre beskyttelsesmekanismen boet har til disposisjon, er rettsvernsreglene. I en del situasjoner utvides boets beslagsrett til også å omfatte dekning i formuesgoder som skyldneren har avhendet til tredjeperson, dersom erververen ikke har fått rettsvern for sitt erverv. Det samme gjelder der tredjeperson har stiftet en særskilt rettighet i skyldnerens formuesgoder, for eksempel en panterett i skyldnerens aksjer og panteretten ikke er skaffet rettsvern.

Vi nærmer oss nå kjernen i oppgavens problemstilling, nemlig hvilke avtalte restriksjoner som må ha rettsvern for at de skal måtte respekteres av boet.

3.1.2 Rettsvernsreglene

Reglene om rettsvern kan som nevnt utvide boets beslagsrett i enkelte tilfeller. Rettsvern har en når ens egen rett til, eller i et formuesgode, er beskyttet mot tredjepersons rettsstiftelser. En taler om rettsvern der B er beskyttet i forhold til de som egentlig har

---

⁴² Andenæs, Konkurs s. 166.

bedre rett (de som fikk sin rett før B), og de som egentlig har en dårligere rett (de som fikk sin rett etter B).⁴³

Dersom en aksjonæravtale kan få rettsvern vil det si at avtalens innhold har vern mot nye rettsstiftelser overfor partene i avtalen og deres rettsetterfølgere. Avtalens innhold vil være bindende for avtalepartenes kreditorer og for neste omsetningsledd. Partene i avtalen vil da få en ytterligere sikkerhet for gjennomføringen av avtalens innhold, selv om en eller flere av avtalepartene går konkurs og bobehandling igangsettes.

Rettsvern stiftes gjennom en rettsvernsakt. Rettsvernsakten vil som regel være tinglysning eller en annen form for markering på bakgrunn av ytre kjennetegn, bestemt ut i fra arten av formuesgodet og måten det erverves på.⁴⁴ Som eksempel får erverv av aksjer rettsvern ved melding til selskapet for uregistrerte aksjer, jf. aksjeloven § 4-13 (3) og for registrerte aksjer ved registrering i verdipapirregisteret, jf. verdipapirregisterloven § 7-1.

Bak begrunnelsen for kravet til en rettsvernsakt ligger notoritets- og publisitetshensyn. At en juridisk disposisjon har notoritet betyr at den er faktisk og kontrollerbar. Det vil si at det kan konstateres når disposisjonen er foretatt, hva den gikk ut på og hvem som foretok den. Med publisitet menes at publikum har relativ enkel tilgang til opplysninger om disposisjonen.⁴⁵

Ved krav om en rettsvernsakt reduseres faren for kreditorsvik gjennom antedateringer av kontrakter. For at rettsvernsreglene skal virke etter sin hensikt er det viktig at de er klare og enkle å praktisere. Resultatet er at en rettsstiftelse enten har, eller ikke har rettsvern i relasjon til det aktuelle formuesgodet.

---

⁴³ Falkanger, Tingsrett s. 474.

⁴⁴ Andenæs, Konkurs s. 168, Falkanger, Tingsrett s. 180.

⁴⁵ Falkanger, Tingsrett s. 480-481.

Høyesterett har i flere avgjørelser klart avvist å lempe på reglene ved å innfortolke unntak, der bastante rettsvernsregler har kunnet synes urimelige i konkrete tilfeller.⁴⁶ Det foreligger en klar norsk rettspraksis for at rettsvernsreglene er absolutte, der hensynet til klare regler går foran tilfeller av konkret urimelighet.

Høyesteretts vurdering synes å være at en enkel og klar praktisering av rettsvernsreglene er viktig for forutsigbarheten i markedet og for omsetningslivet generelt, og at disse hensyn veier opp for de urimelige tilfellene som dukker opp fra tid til annen. En sikker og rettsteknisk enkel løsning er en vesentlig del av selve formålet med rettsvernsreglene.

Per i dag eksisterer det ingen lovregulert rettsvernsakt for aksjonæravtaler. Det er heller ikke etablert en praksis for at aksjonæravtaler kan få rettsvern på andre måter. På dekningsrettens område taler mye for en ja/nei-løsning som rettsvernsreglene legger til rette for. Av dette kan en trekke ut at en løsning som går ut på å vurdere aksjonæravtalers gode eller dårlige intensjon og ”aktverdighet”, i liten grad henger sammen med de premisser som til nå er lagt på dekningsrettens område. Spørsmålet er videre hvilken betydning dette får for avtalens virkning i møte med konkursboet. Den første problemstillingen i relasjon til dette vil være hvorvidt avtalen behøver rettsvern for å stå seg i møte med boet, og deretter eventuelt om aksjonæravtalen har eller kan få rettsvern. Rettsvernsspørsmålet vil være gjenstand for nærmere drøftelse i oppgavens kapittel 3.3 om kreditorekstinksjon.

3.2 Dekningslovens kapittel 7

Før nødvendigheten av rettsvern drøftes, skal det i det følgende vurderes hvorvidt aksjonæravtalen kan ses på som en delvis oppfylt avtale i forbindelse med bobeslaget, slik at dekningslovens kapittel 7 kommer til anvendelse. Dersom det er tilfelle vil ikke rettsvernsspørsmålet ha noen betydning. Der rettsvernsreglene knytter seg til rettsstiftelser i formuesgoder ved erverv eller begrensede rettigheter, regulerer dekningslovens kapittel 7 skyldnerens kontraktsmessige forpliktelser slik disse står ved konkursåpning. Avtaler i seg

---

⁴⁶ Se blant annet Rt. 1997 s. 1698 (Momentum), Rt. 1998 s. 268 (Dorian Grey).

selv er ikke tilgodesett med en særskilt rettsvernsakt, og kontrakter kan ikke pantsettes etter norsk rett.

I de fleste konkurser foreligger det kontrakter som skyldneren har sluttet før konkursåpning, og som ikke fullt ut er oppfylt da konkurs inntreffer. Denne situasjonen er søkt regulert i dekningslovens kapittel 7.⁴⁷ Når det gjelder de avtaler konkursskyldneren har sluttet forut for konkursen og som allerede er oppfylt, er boet nødt til å respektere disse, forutsatt at ikke omstøtelsesreglene, rettsvernsreglene eller andre ugyldighetsregler kan gjøres gjeldende, se kapittel 3.1.2 ovenfor.

Aksjonæravtaler er løpende avtaler som binder aksjonærenes utøvelse av eierinteressen så langt frem i tid avtalen gjelder, eller til aksjene blir avhendt. Avtaleforholdet kan således ses som en avtale som ikke vil være fullt ut oppfylt før aksjonærens konkurs.

I det følgende vil det redegjøres for dekningslovens kapittel 7. Deretter vil anvendelsen av dekningslovens kapittel 7 i relasjon til aksjonæravtaler bli vurdert og drøftet ut i fra ulike typer av aksjonæravtaler. Disse er henholdsvis avtalte reguleringer i tilknytning til aksjonærenes forvaltingsrettigheter, økonomiske rettigheter og disposisjonsrettigheter.⁴⁸

I forhold til oppgavens problemstilling må det først stilles spørsmål om dekningslovens kapittel 7 overhodet kommer til anvendelse på aksjonæravtaler.

Dekningslovens § 7-1 omhandler kapittel 7 sitt virkeområde, og stadfester at reglene kun kommer til anvendelse når annet ikke følger av andre lovbestemmelser eller vedkommende rettsforholdets egenart. Reglene i dekningsloven kapittel 7 er følgelig av subsidiær

---

⁴⁷ NOU 1972: 20 s. 308.

⁴⁸ Se oppgavens kapittel 2.1.1.

karakter, og står tilbake for de spesielle regler som måtte gjelde for hver enkelt kontraktstype.⁴⁹

Aksjonæravtalers stilling i konkurs er ikke regulert av andre lovbestemmelser, og spørsmålet blir da hvorvidt *rettsforholdets egenart* tilsier at aksjonæravtaler som kontraktstype faller innenfor kapittelets anvendelsesområde. Dekningsloven § 7-1 må leses slik at kapittel 7 er preseptorisk, det vil si at konkursboet ikke er bundet av avtalebestemmelser som gir boet en dårligere rettsstilling enn det etter loven har krav på.⁵⁰ En avtaleklausul som gir den solvente part hevingsrett i det tilfelle medkontrahenten blir insolvent, er i utgangspunktet ikke bindende for boet, jf. dekningslovens § 7-3 (2) 2. punktum. Avtaler til gunst for boet er det imidlertid ikke noe i veien for.

I tolkningen av ”rettsforholdets egenart”, jf. ordlyden i § 7-1, ligger det en henvisning til vedkommende kontraktstype, og ikke avvikende trekk ved den enkelte avtale.⁵¹ I forhold til sterkt avvikende kontraktsforhold, eller der anvendelsen av kapittel 7 vil føre til klart uheldige resultater, har domstolene etter bestemmelsen fullmakt til å utforme regler som passer til den enkelte kontraktstype.⁵²

Dekningslovens § 7-3 (1) gir konkursboet rett til å tre inn i skyldneres gjensidige tyngende avtaler mot den annen parts vilje. Boets behov for å tre inn i skyldnerens avtaler melder seg først og fremst i de tilfeller der skyldnerens medkontrahent har en separatistrett i sin ytelse. Da kan boet være avhengig av å tre inn i avtalen for å skaffe seg motytelsen. I de tilfeller der ytelsen er overlevert skyldneren før boåpning og medkontrahenten ikke har tatt et

---

⁴⁹ NOU 1972: 20 s. 310.

⁵⁰ NOU 1972: 20 s. 310.

⁵¹ NOU 1972: 20 s. 310.

⁵² NOU 1972: 20 s. 310.

gyldig forbehold om tilbakeføring, vil ytelsen uten videre inngå i bomassen og boet vil ikke ha noe behov for å tre inn i avtalen.⁵³

Formålet med boets inntredelsesrett er i forarbeidene begrunnet med hensynet til en rasjonell bobehandling.⁵⁴ For å få til en hensiktsmessig avvikling av skyldnerens virksomhet kan det være behov for boet å tre inn i skyldnerens avtaler om blant annet leie av foretningslokaler, salgsavtaler og lignende. Andenæs nevner i tillegg boets mulighet til å utnytte de verdier som kan ligge i skyldneres verdiportefølje, som et ikke uttalt formål bak reglene.⁵⁵

Der vilkårene for inntreden er oppfylt og konkursboet velger å tre inn i avtalen, blir konkursboet berettiget og forpliktet på avtalens vilkår, jf. dekningslovens § 7-4. Den annen side av dekningslovens § 7-3 (1) er boets rett til ikke å tre inn i skyldnerens avtaler. Lovens § 7-7 gir i det tilfellet den annen part hevingsrett.

Dekningslovens § 7-3 (2) inneholder et unntak fra bestemmelsens 1. ledd hvor skyldnerens medkontrahent gis mulighet til å påberope skyldnerens insolvens som opphørsgrunn etter *avtalens art*. Unntaket kan ses på som en spesialregulering av det allerede omtalte unntaket i dekningsloven § 7-1.⁵⁶ I motsetning til § 7-1 og ”vedkommende rettsforholds egenart”, er unntaket i § 7-3 (2) etter ”avtalens art” tiltenkt de tilfeller der insolvens etter kontraktens art vil være en bristende forutsetning. Unntaket i § 7-1 i relasjon til ”vedkommende rettsforhold egenart” vil bety at avtaletypen i seg selv ikke reguleres av kapittel 7. Unntaket i § 7-3 (2) som gir den annen part rett til å påberope insolvensen som opphørsgrunn, skal forstås slik at den enkelte avtale må underlegges en særskilt vurdering i forhold til hvorvidt

---

⁵³ Andenæs, Konkurs s. 149.

⁵⁴ NOU 1972: 20 s. 311.

⁵⁵ Andenæs, Konkurs s. 149.

⁵⁶ NOU 1972: 20 s. 313.

den omfattes av unntaket. Det er da forhold ved den individuelle *avtalen* og ikke den særskilte *avtaletypen* som begrunner unntaket.

I forarbeidene nevnes blant annet kredittavtaler og garantiavtaler som eksempler der unntaket i § 7-3 (2) typisk vil kunne få anvendelse.⁵⁷ Avtaler som innebærer personlig oppfyllelse fra skyldneren på en slik måte at medkontrahenten kan motsette seg oppfyllelse fra andre, vil også kunne falle inn under dette unntaket.

Dekningslovens § 7-3 (1) gjelder i prinsippet alle kontraktstyper. Forarbeidene påpeker betenkeligheten ved dette, og nevner at det tryggeste ville være å regulere konkursavviklingen av kontraktene særskilt for hver enkelt kontraktstype.⁵⁸ Da denne muligheten ble ansett for fjerntliggende, og behovet for regler på området var påtrengende, ble en generell konkursrettslig regulering ansett å være eneste mulige løsning. Faren i forhold til en for vidt drevet generalisering er søkt avhjulpet ved unntakene i § 7-1 og § 7-3 (2).⁵⁹

Ved vurderingen av om kapittel 7 får anvendelse i relasjon til aksjonæravtaler må de hensyn og formål som ligger bak dekningslovens kapittel 7 og § 7-3 (1) om boets rett til inntreden vurderes opp i mot instituttet aksjonæravtaler.

3.2.1 Eksempel 1: Regulering av forvaltingsrettigheter

Et typisk eksempel på en avtale som regulerer aksjonærenes forvaltningsrettigheter kan være en aksjonæravtale som peker ut bestemte kandidater som det skal stemmes på ved valg til selskapets styre.

---

⁵⁷ NOU 1972: 20 s. 313.

⁵⁸ NOU 1972: 20 s. 309.

⁵⁹ NOU 1972: 20 s. 309.

En kan tenke seg at aksjonærene Peder Ås og Marte Kirkerud har en aksjonæravtale der Marte har den avgjørende stemme i forhold til valg av styreleder. Avtalen kan for eksempel ha sammenheng med at Marte har ytt Peder et lån, alternativt at Peder får Marte sin stemme i forbindelse med et annet vedtak som skal opp på selskapets generalforsamling. De to aksjonærene har til sammen over 50 % av aksjene i selskapet, og Marte vil etter aksjonæravtalen være sikret at hennes styrekandidat blir valgt inn i selskapets styre. Spørsmålet er hva som skjer med Martes instruksjonsrett etter aksjonæravtalen dersom Peder går konkurs.

Det må først vurderes hvorvidt en slik avtale faller utenfor dekningslovens § 7-1 på grunn av "rettsforholdets egenart." En regulering av stemmegivningen på denne måten kan sammenlignes med en fullmakt. Det kan argumenteres med at en stemmefullmakt er et særegent avtaleforhold i den betydning at det bærer preg av en forpliktelse på et annet nivå enn et "klassisk" avtaleforhold om kjøp og salg av varer eller tjenester. Det forhold at fullmakt er et særskilt avtaleforhold kan også ses av avtaleloven, hvor fullmaktsforhold er regulert i et eget kapittel.

Til forskjell fra hovedreglene om fullmaktsforhold kan en aksjonæravtale ikke trekkes tilbake uten videre, men den gjelder frem til aksjene avhendes eller så lenge avtalen selv bestemmer. Gjennom en aksjonæravtale sier aksjonærene heller ikke fra seg stemmeretten rent faktisk, slik som ved en fullmakt. Etter avtalen forplikter aksjonærene seg til å stemme for et bestemt alternativ, men det er likefullt aksjonærene som er i besittelse av stemmeretten. Aksjonæravtalen innebærer en forpliktelse til å yte et bestemt resultat i form av stemmegivning.

Avtaletyper som er knyttet til personlige prestasjoner, vil typisk kunne være av en slik karakter at det faller utenfor dekningsloven kapittel 7 sitt anvendelsesområde på grunn av rettsforholdets egenart. Det kan argumenteres med at utøvelse av stemmerett etter aksjeloven er en personlig prestasjon som ikke omfattes av de avtaleforhold som dekningslovens kapittel 7 søker å regulere.

I alminnelighet kan en aksjonæravtale om stemmeregulering imidlertid vanskelig trekkes så langt som til at den representerer en personlig ytelse. Aksjonæravtalen knytter seg til utnyttelsen av rettigheter i et formuesgode. I all hovedsak vil aksjonæravtaler som regulerer styrevalg, dreie seg om strategiske avtaler med utgangspunkt i forretningsmessige vurderinger knyttet til avtalepartenes interesse i aksjene.

Det forhold at en regulering av aksjonærenes forvaltningsrettigheter representerer et særskilt type avtaleforhold på siden av tradisjonelle kjøpsavtaler, er ikke ensbetydende med at avtaletypen faller utenfor unntaket i dekningsloven § 7-1 på grunn av rettsforholdets egenart. Unntaket i dekningslovens § 7-1 er et snevert unntak til anvendelse i situasjoner der kapittel 7 ellers vil kunne føre til uheldige resultater.⁶⁰ Så fremt det er en avtale å tre inn i, og ingen umiddelbare grunner tilsier at kapittel 7 sin anvendelse vil være klart uheldig, må utgangspunktet være at dekningslovens kapittel 7 kommer til anvendelse.

Det konkluderes foreløpig med at det ikke er noen umiddelbar grunn som tilsier at en aksjonæravtale som omhandler aksjonærenes forvaltningsrettigheter, faller utenfor dekningslovens kapittel 7 sitt anvendelsesområde på grunn av rettsforholdets egenart.

Det neste spørsmålet blir deretter om boet har en valgrett med henhold til inntreden i aksjonæravtalen etter dekningsloven § 7-3 (1). Etter bestemmelsen har konkursboet rett til å tre inn de ”gjensidig tyngende avtaler” som skyldneren har sluttet.

En naturlig språklig forståelse av begrepet ”gjensidig tyngende avtaler” peker i retning av at avtalen må bestå mellom to eller flere parter. I tillegg synes bestemmelsen å inneholde et vilkår om at det ikke dreier seg om en ensidig disposisjon. Et mer presist innhold av dekningslovens § 7-3 (1) kan vanskelig trekkes ut på bakgrunn av en ordlydstolkning.

---

⁶⁰ NOU 1972: 20 s. 310.

Aksjonæravtalen er gjensidig i den betydning at den består mellom to eller flere parter. "Gjensidigheten" i form av partenes ytelser vil bestå i at alle aksjonærene forplikter seg til å gjøre det samme, det vil si å stemme på bestemte personer ved valg av selskapets styre. Eventuelt som i Peder og Marte sitt tilfelle at Peder gir Marte sin stemme i bytte med et annet forhold av betydning for ham. På denne måter dreier det seg ikke om en ensidig disposisjon, men et gjensidig avtaleforhold.

Oppbyggingen av dekningsloven § 7-3 (1) er konstruert med kjøpskontrakten som forbilde. Tradisjonelle kjøpsforhold baserer seg på prinsippet om ytelse mot ytelse. For eksempel en bestemt vare i bytte mot et bestemt pengebeløp. Formålet med en stemmeregulering i forbindelse med valg av selskapets styre dreier seg derimot ikke om en utveksling av verdier. Aksjonæravtalen inneholder ingen ytelse eller motytelse i form av et formuesgode, men en plikt i forhold til utøvelsen av eierrettigheten i et formuesgode.

Boets mulighet til å få tak i medkontrahentens ytelse er et av de sentrale formålene bak dekningslovens § 7-3 (1). Dette formålet får ingen virkning ved en ren stemmeregulering som i eksempelet ovenfor, da avtalen ikke representerer et formuesgode som kan inngå i bobeslaget.

På den annen side gir dekningslovens § 7-3 (1) boet ikke kun en rett til å tre inn i skyldnerens avtaler, men implisitt også en rett til å la være å tre inn i skyldnerens avtaler. Muligheten til å avstå fra å tre inn i skyldnerens avtaleforhold kan også være av betydning der avtalen vil ha uheldige virkninger for boet. Det kan igjen trekkes en parallell til fullmaktsforhold, hvor det kan hevdes at konkursboet bør ha denne muligheten til å "tilbakekalle" aksjonæravtalen der boet ikke ser seg tjent med avtalen.

I forhold til eksempelet om stemmerett og styrevalg vil det imidlertid høyst sannsynlig ikke være noe insentiv hva gjelder boets mulighet til å tre inn i avtalen. Avtalen har ingen faktisk motytelse som boet kan kreve overgitt ved en eventuell inntreden, og som vil kunne være gjenstand for boets beslag. For boet er det kanskje uten betydning hvem som bli valgt

inn i selskapets styre. For Marte Kirkerud som aksjeeier kan et slikt personvalg derimot være av stor betydning.

Aksjonæravtalen mellom Marte Kirkerud og Peder Ås kan som nevnt innledningsvis ha sin bakgrunn i at Marte har ytt Peder et lån. For å komplisere eksempelet ovenfor kan det tenkes at Marte har pant i Peder sine aksjer til sikkerhet for dette lånet. Panteretten er lovlig stiftet og har fått rettsvern.

I denne situasjonen er aksjonæravtalen et middel for kreditors, det vil si Martes, kontroll med pantet. Marte representerer en kreditorinteresse på lik linje med konkursboet. Boets og Martes interesser er likevel ikke nødvendigvis sammenfallende. Fortsatt er det ingen motytelse som kan virke som et insentiv med tanke på boets inntreden i avtalen.

Det kan absolutt hevdes at det ville være en rimelig løsning å la Marte stemme for Peder sine aksjer på selskapets generalforsamling, slik at aksjonæravtalen fulgte panteavtalen. Likevel gir dekningsloven § 7-3 (1) boet en valgtrett med henhold til inntreden i skyldnerens delvis oppfylte og uoppfylte avtaler.

I tilknytning til eksempelet ovenfor, kan det legges til at en panthaver etter dekningsrettens regler i alminnelighet ikke har krav på å tiltre pantet ved debtors konkurs.⁶¹ Panteretten gir panthaver en separatistrett ved realisasjon av skyldnerens formuesgoder, det vil si at panthaveren har rett til dekning på en gitt prioritet før dividende deles ut til de usikrede kreditorene. Fordringen består i et pengebeløp, jf. dekningslovens § 6-4.

Et unntak fra de nevnte realisasjonsregler i dekningsloven på dette punkt følger av lov om finansiell sikkerhetsstillelse. Lov om finansiell sikkerhetsstillelse gir panthaver og pantsetter adgang til på forhånd å avtale realisasjonsmåte dersom debitor skulle bli insolvent. Denne avtalen vil gå foran de ordinære reglene i dekningsloven. Loven gjelder

---

⁶¹ Lilleholt 9. februar 2010.

avtaler om finansiell sikkerhetsstillelse for en bestemt krets av institusjoner og selskaper listet opp i lovens § 1. Av plasshensyn og med hensyn til at de fleste aksjonæravtaler som hefter på norske AS ikke vil omfattes av lov om finansiell sikkerhetsstillelse, vil denne lovens regler ikke underlegges videre drøftelse.

Gjennomgangen i tilnytning til eksemplet ovenfor viser at en vesentlig del av formålet bak dekningslovens kapittel 7 og § 7-3 (1) ikke materialiserer seg i den grad bestemmelsen er tiltenkt å virke når den anvendes på aksjonæravtaler av denne typen. Konsekvensen av å anvende dekningsloven § 7-3 (1) på aksjonæravtaler som regulerer aksjonærenes forvaltningsrettigheter, er at avtalen stilles svakt i møte med konkursboet. Boet kan gjøre avtalen virkningsløs ved ikke å tre inn. Dette kan synes urimelig i de tilfeller der boet uansett vil være likegyldig til avtalen. Det kan også innvendes at partene i avtalen ofte vil ha bedre kjennskap til selskapet og dets virksomhet, slik at boet gjennom å ikke tre inn i avtalen vil kunne forårsake en fare for tap for aksjonærfellesskapet.

Etter bestemmelsens 2. ledd kan skyldnerens medkontrahent(er) påberope seg insolvensen som opphørsgrunn etter "avtalens art." Denne muligheten vil imidlertid ikke ha noen betydning der aksjonærene ønsker at boet skal være bundet av avtalen.

Dekningslovens kapittel 7 sitt formål er å fremme en rasjonell bobehandling. Dette søkes blant annet gjennom å gi boet visse særrettigheter som avviker fra det som i utgangspunktet var skyldnerens situasjon på konkurstidspunktet. Konkurssituasjonen er et unntak fra normalsituasjonen der skyldneren ville vært solvent.

Slik dekningslovens § 7-3 (1) er bygget opp, synes det vanskelig å konkludere med at bestemmelsen konsekvent ikke skal få anvendelse på avtaler som regulerer aksjonærenes forvaltningsrettigheter, selv om avtaletypen ikke fullt ut passer inn i de rammer bestemmelsen er bygget over. Som påpekt i forarbeidene er dekningslovens § 7-3 (1) en

generell bestemmelse som nettopp er ment å favne bredt i forhold til ulike typer av avtaler.⁶²

Konklusjonen er at aksjonæravtaler i tilknytning til aksjonærenes forvaltningsrettigheter reguleres av dekningslovens kapittel 7, og at boet har en valgtrett med henhold til inntreden i aksjonæravtalen.

3.2.2 Eksempel 2: Regulering av økonomiske rettigheter

En aksjonæravtale i tilknytning til aksjonærenes økonomiske rettigheter kan for eksempel omhandle regulering av utbytte. En avtaleregulering som går ut på å stemme for et bestemt utbyttebeløp, må nødvendigvis holde seg innenfor aksjelovens preseptoriske regler på området, se oppgavens kapittel 2.1.6.

Situasjonen kan for eksempel være den at aksjonæravtalens regulering går ut på at en aksjonær skal ha en større forholdsmessig andel av utbyttet enn de resterende aksjonærene i avtalen. Så fremt selskapet ikke er notifisert om utbetalingen før konkursen inntreffer hos en av partene i avtalen, vil avtalen ikke være fullt ut oppfylt.

Det første spørsmålet er igjen hvorvidt ”rettsforholdets egenart” tilsier at aksjonæravtaler som regulerer aksjonærenes økonomiske rettigheter faller utenfor dekningsloven kapittel 7 sitt anvendelsesområde, jf. § 7-1.

På samme måte som i eksempel 1 kan aksjonæravtaler av denne typen til dels sammenlignes med et fullmaktsforhold, selv om aksjonærene ikke heller i dette eksemplet sier fra seg selve stemmeretten. Aksjonæravtaler om reguleringer av utbytte som i dette eksempelet vil som oftest ha sitt utspring i forretningsmessige strategier og vurderinger på grunn av andre bakenforliggende forhold. Avtalen knytter seg til aksjonærens investering i aksjene på lik linje med hva som var tilfellet i eksempel 1.

---

⁶² NOU 1972: 20 s. 309.

En aksjonæravtale om reguleringer av utbytte er en særskilt type avtale som avviker fra det normale typetilfellet om kjøp og salg. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med at avtalen faller utenfor kapittel 7 sitt anvendelsesområde. Unntaket i dekningslovens § 7-1 er snevert, og utgangspunktet må være at kapittel 7 kommer til anvendelse der ingen umiddelbare grunner tilsier at en slik rettsanvendelse vil føre til klart uheldige resultater. Noen holdepunkter som skulle tilsi dette finnes ikke, og utgangspunktet må da være at dekningslovens kapittel 7 kommer til anvendelse på avtaletypen.

Deretter må det stilles spørsmål om boet har en valgt med henhold til inntreden i avtalen etter dekningslovens § 7-3 (1).

I det tilfelle det er skyldneren som er den "tilgodesette parten" etter avtalen, vil konkursboet kunne ha en interesse av å tre inn i avtalen eller å være bundet av denne. I motsetning til eksempel 1 om regulering av aksjonærenes forvaltningsrettigheter, er det her en motytelse for boet å ta beslag i ved inntreden i avtalen. Der den tilgodesette part er en annen aksjonær, vil boet derimot ikke være interessert i å tre inn i avtalen, da avtalen vil føre til at boet får mindre enn den forholdsmessige andelen av utbyttet som tilkommer aksjonæren etter aksjeloven.

Gjensidigheten i en aksjonæravtale om en utbytteregulering som i dette eksemplet, er at en eller flere av aksjonærene oppgir sin ellers lovbestemte rett til en forholdsmessig andel av utbytte til fordel for en eller flere andre aksjonærer. Avtalen er ikke gjensidig i betydningen av en ren utveksling av formuesgoder. Kun en av partene i avtalen mottar noe, de andre sier fra seg noe. Det vil naturligvis være et bakenforliggende forhold som ligger til grunn for reguleringen, for eksempel et lån som i eksempel 1. Frem til dette stiller avtalen om utbytteregulering seg likt med avtalen i eksempel 1. Det er imidlertid en vesentlig forskjell. Der Marte i eksempel 1 får utpeke den eller de personer det skal stemmes på ved styrevalget, får den tilgodesette avtalepart i eksempel 2 en motytelse som innebærer et pengebeløp. Dette beløpet vil kunne inngå som et formuesgode i bobeslaget, jf. dekningsloven § 2-2. Ytelsen til de resterende partene i avtalen innebærer at aksjonæren(e)

avstår fra å motta fullt utbytte, slik at en del av deres utbytteandel går direkte til en annen part, et beløp som ellers ville vært gjenstand for bobeslaget. I realiteten dreier det seg om en formuesoverføring fra skyldneren.

En avtale som skissert ovenfor vil være av betydning for konkursboet uavhengig om skyldneren er den tilgodesette part eller ikke. Det vil i en slik situasjon være avgjørende for boet at det har en valgett med henhold til inntreden i avtalen. Der boet ikke er den tilgodesette part vil det gjennom å avstå fra å tre inn i avtalen kunne kreve utdelt en forholdsmessig andel av utbyttet etter aksjeloven. Der boet er den tilgodesette part vil det kunne tre inn i aksjonæravtalen og få en større andel av utbyttet enn hva som i utgangspunktet følger av aksjeloven.

Dekningslovens § 7-3 (2) gir medkontrahenten(e) en mulighet til å påberope skyldneres insolvens som opphørsgrunn på bakgrunn av avtalens art. Denne bestemmelsen er imidlertid til liten hjelp der de andre aksjonærene ønsker å fastholde avtalen. For det andre er det lite trolig at dekningslovens § 7-3 (2) kan påberopes i et tilfelle som skissert i eksemplet ovenfor. Opphørsgrunnen vil i så fall måtte være at konkursboet får samme rett som skyldneren hadde etter avtalen, eller at boet får den rett skyldneren opprinnelig har etter loven. En slik begrunnelse vil trolig ikke falle inn under unntaket i § 7-3 (2) der insolvensen kan påberopes som opphørsgrunn fordi den representerer en bristende forutsetning etter ”avtalens art.”

Dekningslovens § 7-3 (1) gir boet en valgett med henhold til inntreden i aksjonæravtalen. Der unntaket i bestemmelsens 2. ledd ikke kommer til anvendelse, må utgangspunktet derfor være at boet kan velge hvorvidt det ønsker å tre inn i avtalen eller ikke.

Aksjonæravtaler inneholder ofte reguleringer som pålegger avtalepartene plikter eller som binder aksjonærenes handlingsalternativer. I mange tilfeller vil det derfor være i avtalepartenes interesse at boet blir bundet av aksjonæravtalen. For de resterende aksjonærene vil det i mange tilfeller ikke være noen trøst i at de kan bringe avtalen

opphører etter § 7-3 (2). De resterende aksjonærene vil da stilles i samme situasjon som i det tilfellet der boet velger å ikke tre inn i avtalen. Eksempler på det motsatte kan imidlertid tenkes.

Et eksempel på dette kan være at aksjonæravtalen pålegger partene økonomiske forpliktelser, som for eksempel innskytelse av ny egenkapital. I en slik situasjon vil det forhold at den ene parten er under konkursbehandling være et usikkerhetsmoment for de resterende aksjonærene som kan føre til at de ønsker seg løst fra avtaleforpliktelsen. Dekningslovens § 7-3 (2) om muligheten til å bringe avtalen til opphør med grunnlag i at skyldnerens insolvens representerer en bristende forutsetning, kan da være et aktuelt alternativ.⁶³

Det siste eksemplet tydeliggjør det som tidligere har blitt sagt i forhold til aksjonæravtalers store spennvidde hva gjelder innhold og reguleringer. Av denne grunn blir det også vanskelig å trekke frem en klar konklusjon i forhold en rettsanvendelse som skal gjelde for alle typer av aksjonæravtaler.

Lowzow & Reed synes forutsetningsvis å mene at dekningslovens kapittel 7 kommer til anvendelse på aksjonæravtaler, men argumenterer for at de resterende aksjonærene i avtalen kan påberope seg insolvensen som opphørsgrunn etter § 7-3 (2).⁶⁴ Standpunktet er ikke videre begrunnet. Som nevnt i oppgavens punkt 3.2 ligger det et krav om en individuell vurdering ut i fra den enkelte avtale i forhold til hvorvidt unntaket i § 7-3 (2) skal komme til anvendelse, jf. ordlyden ”avtalens art.” Det synes ikke å være i samsvar med dekningslovens motiver og system å hevde at avtaler som er til gunst for konkursskyldneren, som en hovedregel opphører ved skyldnerens insolvens etter § 7-3 (2).

---

⁶³ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 291.

⁶⁴ Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler s. 291.

Det kan påpekes at anvendelsen av dekningslovens kapittel 7 i mange tilfeller vil stille boet i en svært gunstig situasjon, mens avtalen stilles tilsvarende svakere. Det forhold at boet trer inn i avtalen, og tar beslag i det som tilkom skyldneren etter avtalen er i og for seg rimelig. Boet får her samme rett som skyldneren hadde forut for konkursen. I motsatt tilfelle derimot, der boet velger å ikke tre inn i avtalen, vil konkursboet kunne spolere aksjonæravtalen slik at selskapet må betale ut utbytte på bakgrunn av konkursskyldnerens forholdsmessige aksjeandel i samsvar med bakgrunnsretten. Det kan synes urimelig at boet i en situasjon som beskrevet ovenfor kan si ” ja takk, begge deler.” I en situasjon der aksjonæravtalen er et resultat av kreditorfiendtlige eller illojale disposisjoner kan det tenkes at boet istedenfor kan benytte seg av omstøtelsesreglene. Der aksjonæravtalen inneholder en formuesoverføring fra skyldneren til en annen aksjonær som i dette eksempelet, kan det nettopp tenkes at omstøtelsesreglene vil kunne komme boet til unnsetning.

På den annen side er dekningsloven § 7-3 (1) til dels konstruert nettopp med det formål å gi boet muligheten til kun utnytte de gunstige avtaler som finnes i skyldnerens kontraktsportefølje. Bestemmelsen gir boet en klar valgrett når det gjelder inntreden i skyldnerens avtaler. Dersom boet måtte tre inn i alle skyldnerens avtaler ville det lett kunne føre til at boet selv gikk konkurs. Skyldnerens dårlige avtaler vil ofte ha en nær sammenheng med konkurssituasjonen.⁶⁵

Konklusjonen er at aksjonæravtaler som regulerer aksjonærenes økonomiske rettigheter reguleres av dekningslovens kapittel 7, slik at boet har valgrett med henhold til inntreden i avtalen. Etter dekningslovens § 7-3 (2) har imidlertid de resterende aksjonærene i avtalen en mulighet til å bringe avtalen til opphør der skyldnerens insolvens kan påberopes som en bristende forutsetning etter avtalens art.

---

⁶⁵ Andenæs, Konkurs s. 153.

3.2.3 Eksempel 3: Regulering av disposisjonsrettigheter

Avtalereguleringer i tilknytning til aksjonærenes disposisjonsrettigheter vil typisk være avtaler om forkjøpsrett, omsetningsbegrensinger eller pantsettelsesforbud.

Et eksempel på en omsetningsrestriksjon kan være at aksjonærene kun har adgang til å selge aksjene til en bestemt krets av personer, eller at aksjene kun kan avhendes innenfor en bestemt tidsperiode. Utallige eksempler på omsetningsrestriksjoner med ulik intensitet kan tenkes.

Som et utgangspunkt for den videre drøftelse må det kunne sies at det prinsipielt ikke synes å være noe i veien for å godta avtalte omsetningsrestriksjoner ut i fra omsetningsreguleringen i seg selv. Aksjeloven åpner eksplisitt for at aksjonærene kan begrense aksjenes omsettelighet, jf. § 4-15 (1). Det samme vil gjelde avtalte forkjøpsrettigheter som vil være i samsvar med bakgrunnsretten, jf. aksjeloven § 4-15 (3).

Til forskjell fra stemmereguleringer, kan det sies at avtalte omsetningsrestriksjoner innholdsmessig ikke vil være en omgåelse av aksjelovens regler som sådan.⁶⁶ Båndlegging av aksjonærenes sentrale forvaltningsretter derimot, som ved stemmereguleringsavtaler, kan på den annen side ikke gyldig vedtektsfestes etter aksjelovens regler. Stemmereguleringer kan kun komme til uttrykk gjennom en avtale. Selskapets vedtekter kan imidlertid bestemme at det skal være flere aksjeklasser i selskapet med ulike rettigheter for hver av klassene, jf. aksjeloven § 4-1 (1). En stemmebegrensing knyttet til en aksje vil likevel ikke ha betydning i forhold til bestemmelser i loven som gir rettigheter til hver aksjeeier eller til eiere som representerer en viss del av aksjekapitalen, jf. § 5-3.⁶⁷

---

⁶⁶ Lilleholt, Aksjeeigaravtale, vedtekt og kreditorbeslag s. 932.

⁶⁷ Aarbakke m.fl., Aksjeloven og allmennaksjeloven 2. utg. 2004 s. 223.

I forhold til anvendelsen av dekningsloven kapittel 7 blir det første spørsmålet hvorvidt rettsforholdets egenart tilsier at denne avtaletypen faller utenfor dekningslovens kapittel 7 sitt anvendelsesområde, jf. dekningslovens § 7-1.

Frivillig båndlegging av omsetningsadgangen til egne formuesgoder er igjen ikke representativt for kontraktsforhold i sin alminnelighet. Dekningsrettens utgangspunkt er at dekningslovens kapittel 7 kommer til anvendelse på skyldnerens delvis oppfylte og uoppfylte avtaler. En aksjonæravtale som begrenser aksjenes omsettelighet kan ses som en avtale som ikke er fullt ut oppfylt før aksjene er avhendt i den forstand at avtalen ikke får virkning før ved et eventuelt salg.

Et avtaleforhold som dette inneholder imidlertid ingen form for ytelse, kun et forbud. Det er ingen gjensidighet i avtaleforholdet bortsett fra et felles forbud i form av en omsetningsrestriksjon. I eksempel 1 og 2 presterte aksjonærene en ytelse i form av en faktisk handling, og i eksempel 2 representerte avtalen i tillegg en formuesoverføring. Aksjonærene i de to forrige eksemplene sa ikke fra seg stemmeretten slik den følger av aksjeloven, men de forpliktet seg til å benytte og utøve sine rettigheter i formuesgodet på en særskilt måte. I motsetning har en aksjonæravtale om omsetningsbegrensinger kun til formål å innskrenke aksjonærenes rettigheter etter aksjeloven.

En aksjonæravtale av denne typen synes i liten grad å ha karakter av å være en delvis oppfylt avtale. En aksjonæravtale om omsetningsbegrensinger i aksjer kan sammenliknes med servitutter i fast eiendom om tilsvarende omsetningsbegrensinger eller delingsforbud i eiendommen. Servitutter i fast eiendom av denne typen anses ikke for å være delvis oppfylte avtaler i en konkurssituasjon, og forholdet reguleres ikke av dekningslovens kapittel 7. Negative servitutter av en slik karakter behandles derimot som heftelser i eiendommen. Avgjørende i konkurssituasjonen vil være hvorvidt heftelsene har rettsvern.

Gjennomgangen ovenfor viser at aksjonæravtaler som regulerer aksjonærenes disposisjonsrett i aksjene ikke inneholder noen av de elementene som ellers følger av den

type kontraktsforhold som dekningslovens kapittel 7 søker å regulere. Avtaletypen kan ikke karakteriseres som en uoppfylt eller delvis oppfylt avtale, men har i større grad preg av å være en avtalt heftelse i aksjene.

Det konkluderes på bakgrunn av drøftelsen ovenfor med at avtaler som regulerer aksjonærenes disposisjonsrettigheter faller utenfor anvendelsesområdet til dekningsloven kapittel 7.

Til støtte for konklusjonen kan det vises til at avtaletypen i mindre grad passer inn i de rammer dekningslovens § 7-3 (1) om boets inntredelsesrett gir. De hensyn og formål som bestemmelsen er ment å fremme, vil ha begrenset virkning i møte med aksjonæravtalen. Boet vil aldri ha et ønske om å tre inn i en avtale som gjør deres dekningsmulighet mindre. Dekningslovens § 7-3 (1) sitt formål om boets mulighet til å få besittelse over den annen parts ytelse, vil heller ikke kunne få noen virkning i dette tilfellet da det ikke eksisterer en reell motytelse som kan inngå i boets beslag.

Et annet eksempel i tilknytning til reguleringer av aksjonærenes disposisjonsrettigheter, kan være en aksjonæravtale som er knyttet opp i mot et ansettelsesforhold. En slik avtale kan for eksempel inneholde bestemmelser om den ansatte aksjonærens mulighet til å løse inn aksjer til gunstige priser basert på oppnådde resultater. En slik avtale vil være knyttet til aksjonærens personlige prestasjoner, og vil måtte falle utenfor kapittel 7 sitt anvendelsesområde på grunn av rettsforholdets egenart, jf. dekningslovens § 7-1.

Spørsmålet er deretter hvilken stilling og virkning avtalen får der den faller utenfor dekningslovens kapittel 7 sitt anvendelsesområde. Der avtalen har tilknytning til et ansettelsesforhold som i eksempelet ovenfor vil avtalen binde konkursskyldneren personlig, og avtalen vil ikke ha noen virkning i relasjon til boet. Det samme vil kunne tenkes der aksjonæravtalen inneholder et forbud mot å starte konkurrerende virksomhet. En slik avtale vil også binde konkursskyldneren personlig, og av den grunn ikke ha noen betydning for konkursboet. Når det gjelder omsetningsbegrensinger vil disse imidlertid

være knyttet til selve aksjene, og spørsmålet er om det er andre regler som eventuelt kan komme inn å regulere avtalens stilling i forhold til konkursboet.

Dersom avtalen om omsetningsrestriksjoner hadde vært tatt inn i vedtektene, ville disse vært bindende for boet, se oppgavens punkt 2.1.5 om vedtekter. Forskjellen mellom vedtektsfesting og avtalefesting er at vedtektene har notoritet og publisitet. Hensynene til notoritet og publisitet bringer oss tilbake til rettsvernsreglene. Alminnelige avtaleforhold har ikke notoritet på lik linje med rettsstiftelser som pant og servitutter i fast eiendom, selv om disse også kan ha sin bakgrunn i avtaleforhold og frivillig båndlegging av rettigheter i egne formuesgoder.

Det er her på sin plass å stille spørsmål om ordet *aksjonæravtale* er villedende i denne sammenheng. Spørsmålet er om avtalekonstruksjonen aksjonæravtaler mer hensiktsmessig bør betegnes som en avtalte *heftelser*, og behandles etter de regler som gjelder for rettsstiftelser i formuesgoder. Denne problemstillingen illustreres ytterligere i det siste eksemplet om avtalte forkjøpsretter, og vil drøftes videre i kapittel 3.3. nedenfor.

3.2.4 Forkjøpsrett som en servitutt i aksjene

Aksjelovens utgangspunkt er at de andre aksjonærene har forkjøpsrett der annet ikke følger av vedtektene, jf. aksjeloven § 4-15 (3). I tillegg er erverv av aksjer betinget av samtykke fra selskapet med mindre det er fastsatt i vedtektene at samtykke ikke kreves, jf. § 4-15 (2). Utgangspunktet er etter dette at aksjer ikke er fritt omsettelige, det motsatte av hva som var hovedregelen etter den tidligere aksjeloven fra 1976.

En avtalt forkjøpsrett til fordel for de andre aksjonærene vil på samme måte som ved avtalte omsetningsrestriksjoner innholdsmessig ikke være en omgåelse av aksjeloven, heller det motsatte, nemlig i samsvar med bakgrunnsretten.

Vurderingen av dekningslovens kapittel 7 sin anvendelse på aksjonæravtaler om forkjøpsretter vil bli den samme som i eksempel 3 om avtalte omsetningsrestriksjoner.

Båndlegging av egne formuesgoder er et særegent avtaleforhold som faller utenfor kapittel 7 sitt anvendelsesområde, jf. dekningsloven § 7-1 om ”rettsforholdets egenart”, da det i realiteten representerer noe annet enn en delvis oppfylt avtale.

Det er åpenbart at det for boet heller ikke i dette tilfellet foreligger en motytelse som kan motivere inntreden i en avtale om forkjøpsrett. Et unntak kan tenkes i det tilfelle boet skulle ønske å kjøpe flere aksjer i selskapet hvis det skulle skje et salg fra en av de andre aksjonærene i løpet av bobehandlingen. Denne situasjoner vil imidlertid sjelden være aktuell, da det endelige formålet til boet alltid vil være å realisere aksjene, for slik å gjøre opp boet og betale kreditorene. For aksjonærene i avtalen vil en forkjøpsrett bety at avtalepartene kan forhindre at aksjene blir solgt til en erverver som ikke har de samme interessene som aksjonæravtalen legger opp til å beskytte og fremme.

Andenæs hevder at avtalte forkjøpsretter står seg som en servitutt i aksjene både i forhold til omsetningsserverver og konkursboet.⁶⁸ Standpunktet er ikke begrunnet i bokens 2. utgave. I den tidligere utgaven av boken hevdes det at en forkjøpsrettsklausul trolig vil oppnå rettsvern etter de samme regler som avtalepant i aksjene etter aksjelovens § 4-8.⁶⁹ Dette synspunktet er kritisert av Aarbakke m.fl. som mener at det ikke er rom for en utvidelse av rettsvernet for forkjøpsretter.⁷⁰ Forfatterne viser til at spørsmålet ikke ble drøftet under lovforberedelsen, og at det bør legges til grunn at aksjeloven § 4-8 utelukkende gjelder pant.

Andenæs sitt syn om at en avtalt forkjøpsrett kan følge aksjen som en servitutt, setter aksjonæravtalen i et annet lys enn det som har fulgt av drøftelsen i relasjon til dekningslovens kapittel 7. En servitutt innebærer som nevnt en rettsstiftelse i formuesgodet. Drøftelsene og gjennomgangen ovenfor har vist at enkelte typer av aksjonæravtaler i større

---

⁶⁸ Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper 2. utg. 2006 s. 66.

⁶⁹ Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper 1998 s. 57.

⁷⁰ Aarbakke m.fl. Aksjeloven og allmennaksjeloven 1999 s. 238.

grad har preg av å være avtalte heftelser, enn delvis oppfylte avtaler. Dette gjelder i hovedsak aksjonæravtaler som regulerer aksjonærenes rettslige disposisjonsevne.

Rettsstiftelser i form av heftelser i formuesgoder vil som et utgangspunkt kreve rettsvern for å stå seg i møte med konkursboet, se kapittel 3.1.2 om rettsvernsreglene. I det videre følger en redegjørelse for reglene om kreditorekstinksjon, og en vurdering av aksjonæravtaler sett i lys av disse reglene.

3.3 Kreditorekstinksjon

Redegjørelsen for rettsvernsreglene i oppgavens kapittel 3.1.2 viste at boets beslagsrett i visse tilfeller kan utvides der skyldnerens suksessor ikke har skaffet seg rettsvern for sitt erverv. Situasjonen der boet tar beslag i formuesgoder som er avhendt fra skyldneren, men som av erververen ikke er skaffet rettsvern kalles kreditorekstinksjon. Reglene om kreditorekstinksjon er delvis lovfestede og delvis ulovfestede. Kreditorekstinksjon kan også forekomme der tredjemann har skaffet seg en begrenset rettighet i skyldnerens et formuesgode, for eksempel pant, og panteretten ikke er skaffet rettsvern.

Sagt på en annen måte er kreditorekstinksjon det tilfellet der en eldre rettsstiftelse må vike til fordel for en yngre rettsstiftelse fordi den ikke er skaffet rettsvern mot kreditorbeslag. Reglene om kreditorbeslag og rettsvern er således to sider av samme sak. Prinsipper om rettsvern og kreditorekstinksjon gjør seg gjeldende i forhold til flere av typer av formuesgoder, både løsøre, fast eiendom og verdipapirer.

Kreditorekstinksjon er kun aktuelt ved dobbeltsuksjonskonflikten, i motsetning til hjemmelmannskonflikten. Det er ved dobbeltsuksjonskonflikten at faren for kreditorsvik er størst. Det er lettere å konstruere en historie om at et formuesgode nettopp er solgt til person S med en eventuell antedatert kjøpskontrakt, enn å hevde at et formuesgode som debitor har hatt til sin rådighet i lengre tid egentlig tilhører tredjeperson H - debitor sin hjemmelsmann.

Dersom en ser aksjonæravtalen som en avtalt heftelse i aksjene, vil det ved boets beslag av aksjene foreligge en dobbeltsuksjonskonflikt i den forstand at aksjonæravtalen legger visse bånd på aksjene til fordel for de andre partene i avtalen. Rettsstiftelsen som avtalen representerer kolliderer med de rettighetene som i utgangspunktet følger av aksjeeierretten uavhengig av aksjonæravtalen, en rett boet overtar ved beslaget.

Til støtte for bruk av reglene om ulovfestet kreditorekstinksjon i relasjon til aksjonæravtalers stilling i konkurs, kan det vises til den såkalte "ekstinksjonsteorien" som er fremsatt av enkelte rettsteoretikere med hensyn til aksjonæravtalers stilling overfor omsetningsserverver.⁷¹ I korte trekk anfører tilhengerne av ekstinksjonsteorien at omsetningsserverver med kjennskap til avtalen og dens forutsetning om tiltredelse fra ny erverver, blir bundet av aksjonæravtalen. Motsatt vil utfallet være for omsetningsserverver som er aktsomt uvitende med hensyn til avtalen. Denne vil ikke bli bundet av aksjonæravtalen.⁷²

Dersom en inntar det samme standpunktet som tilhengerne av ekstinksjonsteorien om muligheten for god tro-ekstinksjon av aksjonæravtalen ved erverv av aksjer, kan det hevdes at det også må legges til grunn at de ulovfestede reglene om kreditorekstinksjon kommer til anvendelse ved boets beslag i aksjene med hensyn til aksjonæravtalen. God tro har som kjent ingen betydning i forhold til et konkursbo.

Det kan argumenteres for at frivillig båndlegging av rettigheter i egne formuesgoder har mer til felles med avtalte heftelser enn klassiske kontraktsforhold om kjøp og salg, slik det gikk frem av eksemplene i oppgavens kapittel 3.2.3. Dette gjaldt først og fremst den tredje gruppen av aksjonæravtaler i tilknytning til aksjonærenes disposisjonsrettigheter. Til sammenlikning ble det vist til negative servitutter i fast eiendom, som for eksempel delingsforbud og forkjøpsretter. Disse rettsstiftelsene kan også inngås ved avtale, men

---

⁷¹ Ekstinksjonsteorien er nærmere beskrevet foran i kapittel 2.3.1.

⁷² Se blant annet Lowzow & Reed, Aksjonæravtaler, s. 44, Werlauff og Nørgaard, Vedteægter og aksjonæroverenskomster s. 74-75. Motsatt Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper 2. utg. 2006 s. 65.

behandles som heftelser på eiendommen i møte med skyldnerens konkursbo og omsetningsserverver.

En heftelse i form av en omsetningsrestriksjon eller et delingsforbud i fast eiendom behøver rettsvern for å stå seg i kollisjon med et kreditorbeslag i eiendommen.

Rettsvernsakten vil her være registrering av den aktuelle heftelsen på eiendommens blad i grunnboken.

Det er eieren av eiendommen som har adgang til å stifte forbud og rettigheter i form av servitutter i eiendommen, jf. tinglysingsloven §§ 13 og 14. Til sammenlikning er det aksjonæren som aksjeeier som inngår aksjonæravtalen som begrenser aksjenes omsettelighet. Forskjellen er at det ikke eksisterer en rettsvernsakt for aksjonæravtaler på lik linje som for pant og kjøp av aksjer, eller som for tinglysing av negative servitutter i fast eiendom. Aksjonæravtaler kan per i dag ikke registreres i et verdipapirregister, og notifikasjon til selskapet som rettsvernsakt for aksjonæravtaler, er ikke lovfestet i aksjeloven. Alternativet er da at aksjonæravtalen får rettsvern uten særskilt rettsvernsakt.

En løsning der aksjonæravtaler oppnår rettsvern uten noen form for en ytre markering som sikrer avtalen notoritet og publisitet, samsvarer dårlig med hensynene som ligger bak rettsvernsreglenes utforming og system.

Betraktningene om god tro-ervert og kreditorekstinksjon gjør seg gjeldene i forhold til rettsstiftelser i både løsøre, verdipapirer og fast eiendom. Rettsvernsakten er ulik for ulike typer av formuesgoder, men felles er at kravet til notoritet er gjennomgående som vilkår for kreditorvern. Reglene om kreditorvern kan ikke fravikes til skade for kreditor, og de legger heller ikke opp til en konkret vurdering. Det dreier seg derimot om en konsekvent regel.⁷³ Det synes derfor å følge av systembetraktninger når det hevdes at prinsippene bak de

---

⁷³ Lilleholt, Godtruerverv og kreditorvern s. 170-171.

ulovfestede reglene om kreditorekstinksjon også må gjøre seg gjeldende i forhold til aksjonæravtaler og den rettsstiftelsen avtalen innebærer.

Aksjeselskapsretten til dels preseptoriske regler stiller strenge formkrav. Dette har, som tidligere nevnt, sammenheng med aksjeselskapsrettens tredjemannsvirkninger.

Aksjeselskapsretten som institusjon, med særlig blick på aksjonærenes begrensede ansvar for selskapets forpliktelser, nødvendiggjør et strengt lovfestet kreditorvern. Bak aksjelovens regler om kreditorvern finner vi de samme hensyn som gjør seg gjeldende bak rettsvernsreglene. Aksjeloven åpner for vern av visse typer av rettsstiftelser i aksjer, og angir fremgangsmåten for dette. Aksjonæravtaler er ikke blant disse.

Problemstillingen kan kanskje besvares så enkelt som at da det ikke eksisterer noen lovfestet rettsvernsakt for aksjonæravtaler, må dette oppfattes dit hen at aksjeloven ikke åpner for vern av avtalte heftelser i en konkurssituasjon.

Andenæs forutsetter imidlertid at en avtalt forkjøpsrett har rettsvern mot skyldnerens suksessorer, se oppgavens kapittel 3.2.4 ovenfor. Hvordan forkjøpsretten skaffes rettsvern er imidlertid noe uklart.⁷⁴

Prinsipielt synes det ingenting i veien for å godta rettsvern for avtalte forkjøpsretter. Forkjøpsrett følger av bakgrunnsretten, og hensynet til de resterende aksjonærene i avtalen kan absolutt tilsi at dette er en rimelig løsning. En forkjøpsrett skal etter aksjeloven utøves til aksjenes virkelige verdi på innløsningstidspunktet i henhold til aksjelovens § 4-17 (5) jf. § 4-23 (2). Det er derfor ikke grunn til å tro at en avtalt forkjøpsrett vil svekke boets dekningsadgang i vesentlig grad.

Sterke retstekniske hensyn taler imidlertid i mot en løsning der aksjonæravtaler får rettsvern uten en regulert form for sikring av avtalens notoritet. Dekningsretten synes ikke

---

⁷⁴ Andenæs, Aksjeselskaper og Allmennaksjeselskaper 1998 s. 57, og bokens 2. utg. 2006 s. 66.

å åpne for en annen løsning enn at boet alltid vil ek스팅vere de plikter og rettigheter som følger av avtalen så lenge denne ikke har rettsvern. Særlig blir dette argumentet fremtredende der aksjonæravtalen for eksempel begrenser aksjenes omsettelighet i en slik grad at boets dekningsadgang innskrenkes.

Det kan selvsagt vurderes hvorvidt det prinsipielt er noe i veien for å nekte aksjonæravtaler rettsvern, så fremt avtalen gis notoritet og boet og kreditorene på rimeligvis kommer til de verdien aksjene representerer.⁷⁵ En de lege ferenda vurdering av dette spørsmålet vil bli berørt mot slutten av denne oppgaven, se kapittel 4 nedenfor.

Så fremt det ikke kan skapes rettsvern for en aksjonæravtale med de krav til notoritet som følger av dette, synes det vanskelig å akseptere at avtalen skal binde boet dersom en ser problemstillingen ut i fra de prinsippene som ligger grunn for ulovfestede regler om kreditorekstinksjon.

Gjennomgangen har vist at aksjonæravtaler kan betraktes som avtalte heftelser i aksjene, slik at det oppstår en dobbeltsuksessjonskonflikt i møte mellom avtalen og konkursboet.

Betydningen av at det ikke eksisterer en rettsvernsakt for aksjonæravtaler blir det avgjørende spørsmål i forhold til hvorvidt avtalen er bindende for boet eller ikke. Til sammenlikning krever avtalte forkjøpsretter og omsetningsrestriksjoner i flere andre typer av formuesgoder som hovedregel notoritet i form av en rettsvernsakt, for å stå seg i kollisjon med konkursboet. Betydningen av notoritet viser seg også i forhold til aksjeselskapets vedtekter hvor tredjemannsvirkninger av denne grunn aksepteres.

Det bør stilles et krav til notoritet dersom en aksjonæravtale skal sikres kreditorvern. En mulighet for rettsvern for aksjonæravtaler eksisterer imidlertid ikke i kraft av dagens rettsregler. For å oppnå en best mulig sammenheng i systemet bør resultatet av

---

⁷⁵ Lilleholt, Aksjeeigaravtale, vedtekt og kreditorbeslag s. 931. (Uttalt i forhold til avtalte omsetningsrestriksjoner).

aksjonæravtalens manglende notoritet føre til at avtalen ekstingveres, og med dette blir gjort virkningsløs i relasjon til konkursboet.

Konklusjonen er at aksjonæravtaler kan, og i mange tilfeller bør ses som avtalte heftelser i aksjene. Avtalen vil da ekstingveres i møte med konkursboet.

3.4 Sammenstilling av regelsettene

Som vist ovenfor åpner rettsreglene for å se oppgavens problemstilling ut i fra to ulike regelsett. Reglene om kreditorekstinksjon og dekningslovens kapittel 7 utelukker nødvendigvis ikke hverandre. Der det i et konkursbo foreligger en avtale å tre inn i, vil det nok i utgangspunktet være naturlig å anvende dekningslovens kapittel 7. Der avtalens ”gjensidighet” ikke kan identifiseres, kan anvendelsen av kapittel 7 virke mindre naturlig. Problemet er kun hva en velger å klassifisere en aksjonæravtale som: en uoppfylt avtale eller en avtalt heftelse. Hvorvidt avtalen skal ses som en avtalt heftelse eller ikke, vil variere ut i fra dens innhold.

Drøftelsene har avdekket flere alternative løsninger på oppgavens problemstilling om aksjonæravtals stilling i konkurs. Det første alternativet er at aksjonæravtalen faller innenfor dekningslovens kapittel 7 sitt anvendelsesområde, og boet står fritt med henhold til inntreden i avtalen. Dekningslovens § 7-3 (2) om medkontrahentens mulighet til å påberope seg insolvensen som opphørsgrunn, kan imidlertid bli aktuell.

Det andre alternativet er at aksjonæravtalen faller utenfor dekningslovens kapittel 7 sitt anvendelsesområde, jf. § 7-1 om ”rettsforholdets egenart”. Det blir da et spørsmål om hvorvidt det er andre regler som tilsier at avtalen skal være bindende for boet eller ikke.

Et alternativ er å se avtalen som en avtalt heftelse. Det avgjørende blir da hvorvidt en rettsstiftelse av denne typen krever rettsvern for å stå seg i møte med konkursboet.

Drøftelsene og konklusjonen ovenfor viste at avtalens manglende rettsvern vil føre til at avtalen ekstingveres av boet på bakgrunn av ulovfestede prinsipper om kreditorekstinksjon.

Et annen mulighet er at avtalen faller utenfor dekningslovens kapittel 7 sitt virkeområde, og istedenfor hefter som en personlig avtale på konkursskyldneren. Et eksempel på dette kan være konkurranseklausuler i form av forbud mot oppstart av konkurrerende virksomheter.

De alternative rettslige utfallene er et resultat av ulike faktum i en konkurssituasjon.

Resultatet av at boet velger å ikke tre inn i avtalen sammenliknet med ekstinksjon av de heftelser som følger av aksjonæravtalen, leder imidlertid til det samme resultatet.

Forskjellen er likevel at en anvendelse av dekningslovens kapittel 7 gir boet en mulighet til å tre inn i de avtaler som er gunstige for boet. I de tilfeller der inntreden i aksjonæravtalen er ønskelig fra boets side, vil ikke reglene om kreditorekstinksjon komme til anvendelse.

Reglene om kreditorekstinksjon kommer til anvendelse ved kolliderende rettigheter, og i de tilfeller der boet ønsker å tre inn i avtalen, vil det ikke dreie seg om kolliderende rettigheter. Ved inntreden i aksjonæravtalen får boet de samme rettigheter og plikter som skyldneren hadde forut for konkursen. Et slikt resultat vil være i samsvar med beslagrettens hovedregel og utgangspunkt, hvor etter konkursboet får samme rett som skyldneren hadde på beslagstiden. På denne måten er ikke de to regelsettene gjensidig utelukkende.

Tatt i betraktning dekningslovens kapittel 7 sin utforming og bestemmelsenes ordlyd, samt de hensyn som ligger til grunn for reglene, kan det hevdes at dekningslovens kapittel 7 i flere tilfeller ikke er særlig godt egnet til anvendelse på aksjonæravtaler. Det forhold at aksjonæravtaler trolig var mindre vanlige ved lovens tilblivelse enn hva som er tilfelle sammenliknet med dagens utstrakte bruk av slike avtaler, kan tyde på at avtalereguleringer av denne typen ikke var i lovgivers tanker ved utforming av bestemmelsene. Det er som tidligere påpekt vanskelig å hente ut ”gjensidigheten” i avtalen i betydningen av en fysisk utveksling av ytelser. En motytelse som kan være motiverende for boet med tanke på inntreden i avtalen vil, som oppgavens eksempler viste, sjelden være aktuelt.

På den annen side kan en trekke frem argumentet om at dekningslovens § 7-3 (1) nettopp er ment å favne bredt, da en særskilt regulering av hver enkelt tenkelige kontraktstype synes lite realistisk ved lovforberedelsen. Generelt utformede regler som kan tolkes utvidende er i

samsvar med norsk rettstradisjon. I tillegg til dette kan det tenkes tilfeller der boet vil ha en fordel i form av en motytelse som kan hentes ut ved en tiltredelse av avtalen.

Dersom dekningslovens kapittel 7 kommer til anvendelse og boet velger å ikke tre inn i aksjonæravtalen, kan de resterende aksjonærene og avtalepartene melde et erstatningskrav i boet etter dekningslovens § 7-8. Erstatningskravet må ta utgangspunkt i de misligholdssanksjoner som eventuelt følger av avtalen, eller annet påviselig økonomisk tap. Dette erstatningskravet vil bli et dividendekrav i boet. En slik mulighet til å melde et erstatningskrav i boet synes ikke å følge av de ulovfestede regler om kreditorekstinksjon. Dette kan være et moment som taler for anvendelsen av dekningslovens kapittel 7, da dette vil gi de resterende avtalepartene en mulighet til erstatning og således stille aksjonærene og avtalen i en noe bedre posisjon enn om alle av avtalens reguleringer ekstingveres. Selv om boet velger å ikke tre inn i aksjonæravtalen, vil ikke avtalen av den grunn bli totalt virkningsløs.

På bakgrunn av aksjonæravtalers store variasjon hva gjelder innhold og reguleringenens omfang, har det ovenfor blitt konkludert med at den enkelte avtaletype må være avgjørende for hvilket regelsett som kommer til anvendelse.

Rettsanvendelsen, slik den er redegjort for ovenfor, viser at konkursboet står relativt fritt i forhold til aksjonæravtalen. Konkursboet kan tre inn i avtalen der dette vil være ønskelig fra boet sin side, eller boet kan velge å se bort fra avtalen ved ikke å tre inn eller ved å ekstingvere avtalen i sin helhet. De resterende avtalepartene sin eneste mulighet til påvirkning og innflytelse i konkurssituasjonen er der dekningslovens § 7-3 (2) kan komme til anvendelse.

Før en endelig konklusjon følger til sist i oppgaven, vil det uavhengig av gjeldende rett redegjøres for de ulike hensyn som taler for og i mot å gi aksjonæravtaler virkning overfor konkursboet. Det vil også vurderes de lege ferenda hvorvidt problemstillingen om aksjonæravtalers stilling i konkurs kan reguleres mer hensiktsmessig på en annen måte.

4 De lege ferenda vurderinger

I kapittelet ovenfor har oppgavens problemstilling blitt drøftet opp i mot de gjeldende rettsregler som får anvendelse i en konkurssituasjon. Utfallet av rettsanvendelsen viste at rettssystemet åpner for to hovedspor som problemstillingen kan behandles etter.

Aksjonæravtalers stilling i konkurs som sådan er likevel ikke underlagt en særskilt regulering i loven, og det er ikke funnet spor i aksjeloven sine forarbeider i forhold til en drøftelse av oppgavens problemstilling. Gjennomgangen har vist at reglene de lege lata kan slå urimelig ut i flere tilfeller. Det er en rekke hensyn som kan tale for å gi aksjonæravtaler en sterkere stilling i konkurssituasjonen enn dagens regler åpner for.

I det følgende vil det redegjøres for de hensyn som taler for og i mot å gi aksjonæravtaler en sterkere stilling i en konkurssituasjon, uavhengig av de gjeldende regler på dekningsrettens område. Formålet er å se hvorvidt en alternativ regulering av problemstillingen vil være mer rimelig og hensiktsmessig enn den løsning som følger av dagens regler.

4.1 Hensyn i favør av rettsvern for aksjonæravtaler

Det er flere hensyn som kan tale for at aksjonæravtaler *bør* ha et sterkere vern i en konkurssituasjon i form av rettsvern mot tredjemenn, og at det av den grunn bør legges til rette for en rettsvernsakt for aksjonæravtaler.

Som et overordnet hensyn ble det i oppgavens innledning vist til avtalens effektivitet. Det kan være legitime grunner bak opprettelsen av en aksjonæravtale. Der dette ikke er tilfelle og avtalen innebærer en unndragelse av midler på kreditorfellesskapets bekostning, kan det tenkes at omstøtelsesreglene kan komme til anvendelse, og at konkursboet på den måten kan beskytte seg mot illojale avtaler og kreditorsvik.

Det synes ikke å være en selvfølgelighet at skyldneres kreditorer i denne situasjonen skal ha et sterkere vern enn skyldneres avtaleparter i andre relasjoner. Til sammenlikning står en debitor i utgangspunktet fritt til å pantsette sine eiendeler så lenge han er solvent, med det resultat at de kreditorene som har sikkerhet på en etterfølgende prioritet eller ikke har sikkerhet for sine krav, stilles lenger bak i køen ved en konkurs.

Umiddelbart kan det hevdes at de andre aksjonærene i avtalen mest sannsynlig vil ha bedre kjennskap til driften av selskapet, og at disse sitter på viktig kunnskap og kompetanse i den henseende som boet ikke har. Dette argumentet gjør seg direkte gjeldende i forhold til avtaler som inneholder reguleringer i relasjon til forvaltningsrettigheter og økonomiske rettigheter. Boets eventuelle ”innblanding” vil kunne føre til fare for tap for de andre aksjonærene, da boet først og fremst vil ha kreditorinteressen for øyet. Aksjonæravtalen kan være et viktig styringsredskap i en langvarig prosess som settes i fare ved boets overtakelse av en aksjepost.

I tilfelle av en stemmeregulering vil det muligens være det samme for boet hvem som for eksempel blir valgt som styremedlem. Denne forvaltningsrettigheten som tilkommer aksjonærene etter aksjelovent er ikke begrunnet i kreditorinteresser. Stemmerett med hensyn til styrevalg er en bestemmelse som utelukkende har sin bakgrunn i rene aksjonærinteresser. Det kan derfor synes urimelig at boet i et slik tilfelle kan velge å se bort i fra aksjonæravtalen.

Flere av de AS’er som eksisterer er selskaper med få aksjonærer, hvor disse også tar del i driften av selskapet. Hensynet til de resterende aksjonærene og deres investeringer kan tilsi at aksjonæravtaler bør få rettsvern. Dette synspunktet kan i hvert fall hevdes i en viss utstrekning for avtaler som regulerer aksjenes omsettelighet eller avtaler om forkjøpsrettigheter. På den måten kan de resterende aksjonærene få en større mulighet til kontroll med selskapet og eventuelle nye aksjeeiere. En regulering der for eksempel avtalte omsetningsbegrensninger gis rettsvern, må i så tilfelle være betinget av at boet og

kreditorene på rimelig vis kommer til verdiene aksjene representerer.⁷⁶ En aksjonærs forfordeling av medkontrahenter på kreditorenes bekostning gjennom en aksjonæravtale, bør ikke aksepteres uten at kreditorene har gitt sitt samtykke. Rettsvern for avtalte forkjøpsretter med en realistisk verdifastsettelse vil derimot ikke være fullt så betenkelig sett ut i fra et kreditorperspektiv.

Avtaleinstituttet aksjonæravtaler er anerkjent i lov og praksis. Det kan argumenteres med at aksjonæravtaler av den grunn bør gis en sterkere rettslig gjennomslagskraft. Det er mulig å avtale og å skaffe rettsvern for en rekke begrensede rettigheter i ulike typer av formuesgoder, og det kan stilles spørsmål om hvorfor dette ikke også omfatter rettsstiftelser gjennom aksjonæravtaler. I hvert fall kan dette argumentet stekkes til å gjelde avtalte omsetningsbegrensninger som aksjeloven uttrykkelig legitimerer i § 4-15 (1).

Kort oppsummert kan hensynet til de resterende aksjonærene tilsi at aksjonæravtaler bør gis rettsvern i en konkurssituasjon. Dette kan hevdes med ulike argumenter for alle av de tre typene av aksjonæravtaler som har vært gjennomgått i oppgaven.

4.2 Hensyn mot rettsvern for aksjonæravtaler

Som et overordnet argument mot å gi aksjonæravtaler rettsvern i en konkurssituasjon står hensynet til en rasjonell bobehandling. I dette begrepet ligger det at for at bobehandlingen skal nå sitt formål, det vil si realisasjon av formuesgodene og en avvikling av debtors virksomhet, må boet på bakgrunn av effektivitetshensyn og av praktiske årsaker gis noen fordeler i form av spesialreguleringer. Et eksempel er reglene i dekningslovens kapittel 7. Disse fordelene må nødvendigvis gå på bekostning av andre rettssubjekters rettigheter i en normalsituasjon.

Rettsvern for aksjonæravtaler kan føre til at bobehandlingen trekker lenger ut i tid i form av at aksjene blir vanskeligere å realisere. Dette kan tenkes der det foreligger omfattende

---

⁷⁶ Lilleholt, Aksjeeigaravtale, vedtekt og kreditorbeslag s. 931.

aksjonæravtaler som enten innskrenker boets dekningsadgang i vesentlig grad, eller som gjør aksjene mindre attraktive for potensielle kjøpere.

Dersom en åpner for en rettsvernsakt som sikrer aksjonæravtalen notoritet vil faren for antedateringer ikke være til stedet. Mot å gi avtalens innhold rettsvern er fortsatt hensynet til kreditorene som ikke satt ved forhandlingsbordet da avtalen ble inngått. Kreditorene er avhengig av et sterkt lovfestet vern. Det er viktig å bemerke at en utvidelse av rettsvernet for aksjonæravtaler i mange tilfeller vil svekke kreditorvernet i tilsvarende grad som avtalen gis gjennomslag.

Lovgiver og rettspraksis har av hensyn til blant annet kreditorfellesskapet fastsatt rettsvernsregler som gir anvisning på hvilke rettsstiftelser som kan skaffes vern mot tredjemenn. En slik mulighet har ikke blitt stilt til rådighet i for aksjonæravtaler. En kan derfor muligens trekke den konklusjonen at lovgiver ikke ønsker å gi avtaleinstituttet vern, og at konsekvensen av å gi aksjonæravtaler en sterkere stilling i konkurs derfor vil være en omgåelse av aksjelovgivningen.

Til sist kan det argumenteres med at ved boets beslag i aksjene er det boet som overtar de rettighetene som følger av aksjonærrollen, og at boet av den grunn bør ha den fulle eierbeføyelsen i aksjene etter boåpningen.

4.3 Hvordan skape rettsvern for aksjonæravtaler

Som oppgaven tidligere har vært inne på kan det oppstilles ulike alternativer når det gjelder hvordan det eventuelt kan skapes rettsvern for aksjonæravtaler. Det ene alternativet er at avtalen får rettsvern ved inngåelse, det vil si uten en særskilt rettsvernsakt. Som vist til tidligere i oppgaven vil en slik løsning samsvare dårlig med rettsvernsreglene og dekningsrettens system ellers.

En løsning som nevnt ovenfor vil ikke ivareta hensynet til notoritet og publisitet rundt avtalen. Dette øker muligheten for illojale avtaler overfor boet og skyldnerens kreditorer

forøvrig. På den annen side kan hensynet til avtalepartene tilsi at publisitet rundt avtalen vil være uheldig.

Dersom aksjonæravtaler skal få rettsvern uten en rettsvernsakt som sikrer avtalens notoritet, bør det i så tilfelle oppstilles et omgåelsesunntak for illojale avtaler. På denne måten kan kreditorfellesskapet til en viss grad sikre seg mot kreditorsvik.

Best sammenheng i systemet vil en få ved krav om registrering av aksjonæravtalen i et offentlig rettighetsregister, slik som tinglysingsregistret og verdipapirregistre. Registrering i et verdipapirregister er rettsvernsakten ved overdragelse og pant i registrerte aksjer. For uregistrerte aksjer er rettsvernskravet melding til selskapet. Selskapet fører da inn rettsstiftelsene i aksjeeierboken som er offentlig tilgjengelig, og som tilfredsstiller kravene til notoritet og publisitet.

Per i dag kan aksjonæravtaler ikke registreres i et verdipapirregister. En ordning som gir aksjonæravtaler rettsvern ved registrering i verdipapirregistret eller ved melding til selskapet er imidlertid ikke en teoretisk umulighet. Det er i norsk rett ikke noen prinsipielle grenser for hva slags rettigheter som kan påheftes et formuesgode til vern mot andre rettsstiftelser.⁷⁷ Enkelte minstevilkår må likevel oppstilles. Retten må knytte seg til et bestemt formuesgode, og retten må etter sitt innhold kunne gjøres gjeldende mot senere rettsetterfølgere og andre med rettigheter i formuesgodet.⁷⁸ Eksempelene på aksjonæravtaler som vist til i denne oppgaven, oppfyller disse vilkårene.

Det er godt mulig at det er det første alternativet som ligger nærmest dagens praksis. Konkursboet ser kanskje rimeligheten i avtalen, og den er muligens ikke utelukkende negativ for boet. Det oppstår en forhandling mellom boet og partene i avtalen, og de kommer frem til en minnelig ordning etter prinsippet om å gi og ta.

---

⁷⁷ Lilleholt, Aksjeeigaravtale, vedtekt og kreditorbeslag s. 928.

⁷⁸ Lilleholt, Aksjeeigaravtale, vedtekt og kreditorbeslag s. 928.

4.4 Hensiktsmessigheten av rettsvern

Formålet med dette punktet er å vurdere hvorvidt aksjonæravtaler, eventuelt enkelte typer av aksjonæravtaler, bør gis mulighet for rettsvern de lege ferenda.

Det kan være vanskelig å gi en klar anbefaling av hvilken virkning aksjonæravtalen *bør* ha, annet enn at en regulering kan være ønskelig tatt i betraktning at det trolig vil ha en prosesshemmende og rettsavklarende virkning.

Konkurssituasjonen er en særskilt situasjon hvor spesielle regler kommer til anvendelse. Gjennom lov og rettspraksis har det utviklet seg regler som skal fungere som beskyttelsesmekanismer til hensyn for kreditorene som ikke har sittet ved skyldnerens forhandlingsbord. For å skape et effektivt og hensiktsmessig system for å forhindre kreditorsvik er det gitt klare og absolutte regler for hvordan en skal gå frem for at det ikke skal oppstå kolliderende rettsstiftelser i formuesgoder. Til sist blir det kun et spørsmål om hvilken plass kreditorene og suksessorene får utdelt i køen.

Rettsvern for aksjonæravtaler kan innskrenke boets dekningsadgang. Et eksempel på dette er omsetningsrestriksjoner som gjør aksjene vanskeligere å omsette, og som kan føre til at boet oppnår enn lavere pris enn hva det ellers ville ha gjort dersom boet kunne sett bort i fra aksjonæravtalen. Det samme kan tenkes i forhold til aksjonæravtaler som regulerer aksjonærenes forvaltningsrettigheter, der en aksjonæravtale med omfattende begrensninger kan tenkes å influere på aksjenes markedsverdi.

En ordning der aksjonæravtaler gis rettsvern i konkurs, vil som en konsekvens kunne føre til at kreditorvernet svekkes tilsvarende. Med et svakt kreditorvern vil markedet for kreditt bli mindre, noe som er lite gunstig for omsetningslivet generelt. Det synes derfor ikke å være en hensiktsmessig løsning å gi rettsvern til alle typer av aksjonæravtaler.

På bakgrunn av avveilingen av hensynene til aksjonæravtalen og dens parter på den ene siden, og konkursskyldnerens kreditorer på den andre, kan en rimelig regulering de lege

ferenda for eksempel være at avtalte forkjøpsretter i aksjene står seg i møte med konkursboet. Gode grunner kan tilsi at det legges restriksjoner på hvem som får bli ny aksjeeier, uten at de samme grunnene nødvendigvis innebærer at verdien av aksjene holdes unna kreditorfellesskapet.⁷⁹ Gjennom å gi avtalte forkjøpsretter rettsvern vil de resterende aksjonærene i avtalen ha mulighet til å utøve en større kontroll med aksjene og deres ”skjebne.” Konkursboet vil samtidig få realisert aksjene. En forkjøpsrett på disse vilkår må nødvendigvis utøves til en realistisk pris.

Rettsvern for avtalte forkjøpsretter synes å være en rimelig balansering av de hensyn som står mot hverandre i en konkurssituasjon. Begge parter vil på denne måten få en realistisk mulighet til å ivareta sine interesser. Samtidig vil en slik løsning ikke innebære vesentlige avvik fra aksjeselskapsloven.

Konklusjonen er at rettsvern for avtalte forkjøpsretter vil være en rimelig løsning de lege ferenda. I forhold til andre typer av aksjonæravtaler og reguleringer fremtrer rettsvern som mer betenkelig.

---

⁷⁹ Lilleholt, Aksjeeigaravtale, vedtekt og kreditorbeslag s. 931

5 Konklusjon

I oppgavens innledning ble det sagt at et svar på problemstillingen om aksjonæraftalers stilling i møte med konkursboet måtte søkes i de objektive rettsregler som finnes i avtaleretten, selskapsretten og konkursretten, så langt en løsning ikke gir seg av aksjeloven eller relevant rettspraksis.

Gjennomgangen har åpnet for to ulike spor når det gjelder rettsanvendelsen, henholdsvis dekningslovens kapittel 7 og reglene om ulovfestet kreditorekstinksjon. Regelsettene er ikke gjensidig utelukkende, men regulerer to ulike fakta i konkurssituasjonen, der det ene regelsettet forutsetter at aksjonæraftalen er en uoppfylt eller delvis oppfylt avtale, og det andre regelsettet forutsetter at aksjonæraftalen representerer en avtalte heftelse i aksjene. I relasjon til det siste alternativet vil rettsvernsreglene få avgjørende betydning.

Gjennomgangen har vist at aksjonæraftaler ikke er en uniform avtaletype, men en avtale som varierer bredt både med hensyn til partskonstellasjoner og innhold. Hvilket av de to regelsettene som skal komme til anvendelse må derfor vurderes særskilt på bakgrunn av den enkelte avtaletype.

Det naturlige utgangspunkt for en drøftelse av aksjonæraftalens stilling i konkurssituasjonen, vil være hvorvidt aksjonæraftalen faller innenfor dekningslovens kapittel 7 sitt anvendelsesområde, og deretter om boet har en valgt rett med henhold til inntreden i avtalen. Dersom dette ikke er tilfelle, blir neste spørsmål hvorvidt avtalen bortfaller på grunn av særlige forhold, som for eksempel fordi avtalen binder konkursskyldneren personlig. Alternativt at aksjonæraftalen best kan klassifiseres som en avtalt heftelse, og resultatet blir da at avtalen ekstingveres av konkursboet på bakgrunn av de prinsipper som ligger til grunn for reglene om ulovfestet kreditorekstinksjon.

Et slik svar kan synes lite hensiktsmessig i den forstand av at det ikke gir et uforbeholdent ja eller nei-svar på oppgavens problemstilling. På dekningsrettens område tilstrebes klare

og objektive regler som kan gi grunnlag for enkle retts tekniske løsninger. Et forbeholdent svar på oppgavens problemstilling, og en differensiering av rettsanvendelsen på bakgrunn av ulike typer av aksjonæravtaler, vil naturligvis ikke være prosesshemmende i den grad rettsvernsreglene har til formål å være.

Tidligere i oppgaven ble avtalereguleringer i tilknytning til aksjonærenes disposisjonsrettigheter, som omsetningsrestriksjoner og forkjøpsretter, skilt ut som en egen gruppe av avtaler ut i fra flere kriterier. Disse var henholdsvis deres aktualitet i konkurssituasjonen og at denne typen av avtalereguleringer også kan vedtektsfestes. I tillegg har det i rettsteorien vært hevdet at det for avtalte forkjøpsretter sin del må være adgang til å gjøre avtalen gjeldende overfor aksjonærens tredjemenn. Gjennomgangen av gjeldende rett, sett opp i mot de tre ulike typene av aksjonæravtaler, viste imidlertid at det ikke eksisterer en åpning for å gi en eller flere typer av aksjonæravtaler rettsvern. Til grunn for dette ligger betraktninger om hensyn til notoritet.

Formålet med aksjonæravtaler vil ofte være å regulere forhold som ikke kan vedtektsfestes. Avtaleretten har få begrensinger hva gjelder krav til innhold og form. Aksjeselskapsretten på sin side følger et strengt forbundet system. Gjennomgangen viser at aksjeloven og dekningsretten de lege lata setter grenser for hvor langt aksjonæravtaler kan få virkning i en konkurssituasjon. Gjennomgangen har imidlertid vist at gjeldende rett i dette henseende ikke nødvendigvis representerer en rimelig balansering av de hensyn som står mot hverandre.

Konklusjonen er at norsk rett per i dag ikke åpner for rettsvern av rettsstiftelser som den typen aksjonæravtaler representerer. Konsekvensen av dette er at konkursboet ikke blir bundet av aksjonæravtaler som hefter på beslaglagte aksjer. Der aksjonæravtalen faller inn under dekningsloven kapittel 7 sitt virkeområde vil boet ha en valgtrett med henhold til inntreden i avtalen.

Litteraturliste

- Andenæs, Mads H. *Konkursrett*. 2. utg. Oslo, 1999.
- Andenæs, Mads H. *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*. Oslo, 1998.
- Andenæs, Mads H. *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*. 2. utg. Oslo, 2006.
- Andenæs, Mads H. *Selskapsrett*. Oslo, 2007.
- Bråthen, Tore *Kommentar til aksjeloven*. I: Norsk lovkommentar nettversjon. [Sitert 19. april 2010].
- Falkanger, Thor og Aage Thor Falkanger *Tingsrett*. 6. utg. Oslo, 2007.
- Giertsen, Johan *Aksjeselskapsretten som obligasjonsrettlig disiplin*. I: Nordisk tidsskrift for selskabsret 2003 s. 53.
- Giertsen, Johan *Har aksjonæravtaler selskapsrettslige virkninger?* I: Nybrott og odling: Festskrift til Nils Nygaard s. 533, 2002.
- Lilleholt, Kåre *Aksjeeigaravtale, vedtekt og kreditorbeslag*. I: Hyldesskrift til Jørgen Nørgaard s. 921, 2003.
- Lilleholt, Kåre *Godtruerverv og kreditorvern*. 3. utg. Oslo, 1999.
- Lilleholt, Kåre Samtale. 9. februar 2010.
- Lowzow, Halfdan, Bjørn Reed og Geir Stenberg, *Aksjonæravtaler*. Oslo, 1993.
- Normann, Kristin *Hvem er bundet av aksjonæravtaler?* Justivalforelesning Oslo, 31. august 2009.
- Ravlo-Losvik, Line *Omsetningsreguleringer i aksjeselskaper*. I: Tidsskrift for forretningsjus 2008 nr. 2, s. 87.
- Werlauff, Erik og Jørgen Nørgaard, *Vedtægter og aktionæroverenskomster*. 2. utg. København, 1995.
- Aksjeloven og allmennaksjeloven kommentarutgave*. Magnus Aarbakke ... [et alt.]. Oslo, 1999.
- Aksjeloven og allmennaksjeloven kommentarutgave*. Magnus Aarbakke ... [et alt.]. 2. utg. Oslo, 2004.

Lov- og forarbeidsregister

Aksjeloven av 13. juni 1997 nr. 44.

Avtaleloven 31. mai 1918 nr. 4.

Dekningsloven av 8. juni 1984 nr. 59.

Lov om finansiell sikkerhetsstillelse av 26. mars 2004 nr. 17.

Panteloven av 8. februar 1980 nr. 2.

Selskapsloven av 21. juni 1986 nr. 83.

Tinglysingsloven av 7. juni 1935 nr. 2.

Verdipapirregisterloven av 5. juli 2002 nr. 64.

NOU 1972: 20 Gjeldsforhandling og konkurs.

Domsregister

Rt. 1966 s. 648.

Rt. 1997 s. 1689.

Rt. 1998. s. 268.

RG. 1998 s. 101 Agder.

Utrykt dom fra Oslo Byrett 12. februar 1976. Sak nr. 632/74-IX-22.

